

Yüz Yılın Seçimi 8

Ahmet Hikmet Zabun¹

Özet

Türk siyasal hayatında demokrasi mücadelesi ve seçimler hem siyasal elitlerin, hem bürokratların hem de toplumsal kesimlerin ya da seçmen kitlelerinin gündeminde olan konular arasında yer almıştır. Siyasal tartışmalar doğrultusunda seçimler üzerinde önemle durulmuş ve her seçime hayati bir önem atfedilmiştir. 2023 yılı Cumhurbaşkanlığı ve genel seçimleri de bu seçimlerden biri olmuştur. Seçmenin tercihini yansıtması ve demokrasi bağlamında her seçim önemli olmakla birlikte 2023 seçimlerinin yeni bir sistem olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin seçmen tarafından onaylanıp onaylanmadığı çerçevesinde önemli olduğunu belirtmek gerekir.

Çalışma kapsamında birinci bölümde Cumhuriyet Dönemi Türk siyasal hayatında 2023 genel seçimleri öncesine ilişkin kısa bir özet sunulmuştur. 2023 genel seçimleri seçimler ve iktidar oluşumları genel bir çerçevede ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sürecinde ortaya çıkan ittifaklar ile daha önce yasal çerçevesi olmadan yapılan ittifaklar ve seçim süreçleri işlenmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi sürecinde yapılan anayasal değişiklikle yasal çerçevesi oluşturulan ittifaklar da bu kapsamda incelenmiştir. Başlangıçta Cumhur İttifakı ve Millet İttifakı olarak iki ana ittifakın ilk süreçte ortaya çıkması, devamında 2023 Cumhurbaşkanlığı ve genel seçimlere gidilirken ortaya çıkan ittifaklar ve cumhurbaşkanları adaylarına ilişkin değerlendirmeler de ikinci bölüm kapsamında ele alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde cumhurbaşkanı adaylarının sosyal medya hesaplarında yer alan kampanya çalışmaları ve seçim vaatleri incelenmiş, video ya da metin mesajlarına ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Kullanılan vaatler, video mesajların süresi ve niteliği hedef kitlelerin olası tutumları bu kapsamda analize tabii tutulmuştur.

1 Dr. Öğr. Üyesi-Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi- zabun@ksu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3783-8168

Çalışmanın dördüncü bölümünde seçim sonuçlarına yer verilmiştir. 2023 genel seçimlerinde cumhurbaşkanı adaylarının aldığı oy oranları ve genel seçimlere katılan partilerin oy oranları paylaşılmıştır. Beşinci ve son bölümde seçim sonuçlarının karşılaştırmalarına yer verilerek bir değerlendirme yapılmıştır.

GİRİŞ

Osmanlı Devletinin yıkılışın ardından verilen Milli Mücadele sonrası Türkiye Cumhuriyeti Devleti 1923'te cumhuriyetin ilanı ile kuruluş sürecini tamamlamış ve Türk siyasal hayatının yeni dönemi başlamıştır. Tek parti dönemi olarak adlandırılan, Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü dönemleriyle birlikte 27 yıl süren iktidar dönemi sonrasında yargı güvencesinde yapılan seçimlerle Türkiye'de yeni bir döneme geçiş yaşanmıştır. Atatürk döneminde girilen çok partili hayat denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmış ve siyasal eleştirilerin odağı olan tek parti dönemi 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidar olmasıyla son bulmuştur.

1950'den günümüze Türk siyasal hayatında çok sayıda seçim olmuş, Türkiye'nin istikrar arayışı ve demokrasi yolculuğu siyasal çalkantılar ve düzen/sistem arayışları ile bugüne kadar gelmiştir. Siyasal sürecin tamamında eleştirel bir yön ortaya çıkmış ve Türkiye'nin kalıcı bir demokratik sisteme kavuşturulması çabaları hep ön planda olmuştur. Bu çabalar Türkiye'de seçimleri bir ölüm kalım mücadelesi şekline büründürmüş ve seçimlere sürekli bir anlam yükleme motivasyonunu da ön plana çıkarmıştır. Gerek yerel seçimlerde gerek genel seçimlerde gerekse de referandumlarda seçmene doğru tercihi yapmaması durumunda karanlık dönemler işaret edilerek seçimlere bir hayatiyet kazandırılmaya çalışıldığı ifade edilebilir. Tüm bu siyasal sürecin içerisinde Türkiye Cumhuriyeti'nde uygulanan hükümet sistemleri sırasıyla 'meclis hükümeti sistemi', 'parlamentar hükümet sistemleri' ve 'cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi' olarak ifade edilebilir.

Cumhuriyet dönemi Türk siyasal hayatı 16 Nisan 2017'de yapılan referandumla Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi adı verilen ve başkanlık sistemine benzeyen ancak siyasi partiler kanunu ve seçim sistemleri bağlamındaki temel farklılıklarıyla bu sistemden ayrılan yeni bir sistemi yaşama geçirmiş ve bu yeni sistemle siyasal yolculuğunu tekrar başlatmıştır. Sistemin ilk hükümeti 2002 yılından itibaren kazandığı seçimlerle tek başına hükümette yer alan daha sonra sistemin bir zorunluluğu gibi gözüken ittifakla Cumhur İttifakı adı altında birleşerek seçime katılan AK Parti/MHP bloğunun seçtiği Erdoğan Hükümetidir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin halk tarafından seçilen ilk cumhurbaşkanı olarak yürütmeyi temsil etmekte ve sistemin ilk uygulama

süreci tamamlanmış olup ikinci uygulama süreci devam etmektedir. Hükümet sistemi tartışmaları yeni sistemle son bulmamış aksine karşı bir ittifak olan Millet İttifakı adı verilen oluşum “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem” önerisiyle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin sürdürülebilir olmadığını iddia ederek 2023 seçim çalışmalarını yeni bir çerçevede yürütmüştür. Daha önce de ifade edildiği üzere Türkiye’de sistem arayışları çerçevesinde seçimlere farklı anlamlar yüklenmeye çalışılarak seçim süreçleri gerçekleştirilmiş olup, 2023 seçimleri sürecinde de bazı anlaşmaların geçersiz kalacağı ve ülkenin “üzerindeki prangalardan kurtulacağı” savıyla yine seçime hayatiyet kazandırılmaya çalışılmıştır. Bunun karşısında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminden bir dönüş olmaması durumunda da ülkenin farklı noktalara sürükleneceği savıyla yine seçimlere bir anlam kazandırılmak istenilmiştir. Yine hayati (!) bir seçimle karşı karşıya kalınmıştır.

Bu çalışma 2023 seçimlerine gidilen sürecin hem kronolojik bir çerçevesini ortaya çıkarma hem de bu süreçte yürütülen kampanya çalışmalarının betimsel bir analizini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sistem arayışları ya da kurulan sistemin tahkimi anlamında 2023 seçimleri önemli bir seçim olup yıllardır süre gelen başkanlık sistemi taleplerine ve bu çabalar sonucu ortaya konulan ve hayata geçirilen cumhurbaşkanlığı sistemine seçmenin vereceği tepkiyi çözümleme anlamında da önemlidir. Çünkü cumhurbaşkanlığı hükümet sistemi olarak hayata geçirilen yeni sistem referandumla çok az bir farkla onaylanmıştır. Uygulama döneminin seçmen tarafından olumlu karşılanıp karşılanmadığı durumu da 2023 yılında yapılan genel seçimlerde seçmenin yaptığı oylama ile netleşmiştir. Çalışma kapsamında ayrıca seçimin belirleyici niteliği olan ittifaklara yer verilmiş ve bu ittifaklara ilişkin de ayrıntılar sunulmuştur. Başlığa “Yüzyılın Seçimi” adı verilmesinin nedeni seçimin taraflarınca yüklenen anlam sebebiyle olup yazar tarafından sadece diğer tüm seçimler gibi önemli bir seçim olarak görülmüş diğer yaşanan seçimlerden herhangi farklı bir anlam yüklenmemiştir. Sonuçta seçmenin tercihini ortaya koyması anlamında her seçim önemlidir ve sonuçları dolayısıyla her seçimin siyasetçilere ve diğer seçmenlere verdiği mesajlar bulunmaktadır.

1. 2023 SEÇİMLERİ ÖNCESİ CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK SİYASAL HAYATININ KISA BİR ÖZETİ

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılmasının ardından kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında çok partili siyasal hayat denemeleri olmuş ancak hayata geçirilememiştir. 1946 yılında ilk çok partili seçim gerçekleşmiş ancak seçim sonuçları seçimin uygulama biçiminden dolayı (açık oy, gizli tasnif) eleştirilmiştir. 1950 yılında yargı güvencesi altında yapılan seçimlerde tek parti dönemi sona ermiş ve Demokrat Parti (DP) dönemi başlamıştır.

1950, 1954 ve 1957 seçimlerini kazanan DP'nin iktidarı 27 Mayıs 1960 Askeri Müdahalesi ile sona ermiştir. 1961 yılında yapılan ve referandumla kabul edilen 1961 Anayasasının ardından çok partili seçimlerin olduğu yeni bir dönem tekrar başlamıştır.

1961 yılında yapılan seçimleri CHP kazanmış ancak 1965 yılına kadar tek başına iktidar olanağı sağlayan vekil sayısına ulaşamadığından üç koalisyon hükümeti kurularak ülke yönetimi gerçekleştirilmiştir (Tokgöz, 2010: 43). 1965 yılında yapılan genel seçimler Adalet Partisi (AP)'nin tek başına iktidarıyla sonuçlanmış, 1969 yılında yapılan seçimlerde de AP tek başına iktidarını devam ettirmiştir. AP lideri Süleyman Demirel hükümet süreci içerisinde istifalarla kaybettiği meclis çoğunluğu sonrası yönetimi 24 Şubat 1971'de yapılan MGK toplantısı sonrası askerlere bırakmıştır (Kurt, 2013: 224-227).

12 Mart 1971 Askeri Muhtırası sonrası CHP'de yaşanan lider değişimi ile Bülent Ecevit liderliğinde 1973 ve 1977 seçimlerini CHP kazanmış ancak tek başına iktidar olanağı elde edecek sayıya ulaşamayan dönemler siyasal istikrarsızlık dönemleri olarak Türk siyasal hayatındaki yerini almıştır. Bu dönem 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesiyle sona ermiş ve siyasi partiler kapatılarak liderlerine siyaset getirilmiştir.

12 Eylül Askeri Müdahalesi sonrası seçime girmesine izin verilen partiler arasında yer alan Turgut Özal liderliğinde kurulan Anavatan Partisi (ANAP) 6 Kasım 1983'te yapılan seçimleri hükümet kuracak çoğunluğu sağlayacak şekilde kazanmıştır. 1987 yılında yapılan genel seçimlerde de bir önceki seçime göre oy oranı düşmesine rağmen ANAP tek başına iktidar olanağını elde etmiştir. ANAP lideri Turgut Özal'ın cumhurbaşkanı olmasının ardından 1991 yılında Mesut Yılmaz liderliğinde seçimlere giden ANAP, tek başına hükümet kurma çoğunluğunu kaybederek ikinci sıraya düşmüş ve muhalefete geçmiştir (Mutlusu, 2013: 385-389).

1991 genel seçimlerinde geçerli oyların % 27'sini alan DYP seçimlerin birincisi olmuştur. ANAP % 24 oy oranı ile ikinci, Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) % 20,8'lik oyla üçüncü parti olmuştur. 1991 genel seçimlerinde % 16,9 oy oranı ile Refah Partisi (RP) dördüncü sırada yer alırken Demokratik Sol Parti (DSP) barajı geçerek beşinci parti olarak TBMM'ye girmiştir (Özkan, 2014: 174). Bu seçimler sonucunda DYP-SHP koalisyon hükümeti kurulmuştur.

1995 yılında yapılan genel seçimlerde % 21,4 oy oranı RP birinci olmuş ancak 158 milletvekili çıkarmasına rağmen RP ile koalisyon hükümeti kurulmasına diğer partilerin yanaşmaması nedeniyle uzlaşa sağlayan DYP ve

ANAP'ın koalisyon yaptığı 53. Hükümet kurulmuştur. Ana-Yol hükümetinin güven oylamasının anayasaya aykırılığı gerekçesiyle açılan davada, yapılan güven oylaması Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiş ve Ana-Yol hükümeti sona ermiştir. Haziran 1996'da Refah Partisi ile Doğru Yol Partisi Refah-Yol hükümetini kurmuş ancak bu hükümet dönemi 28 Şubat Süreci adı verilen ve post modern askeri müdahale olarak nitelenen süreç ile 1997 yılında sona ermiştir (Poyraz, 2013: 321-322). 1997-1999 yılları arası siyasal hayat açısından çalkantılı bir dönem olmuş ve 28 Şubat sürecinin etkisinde 1999 genel seçimlerine gidilmiştir.

1999 yılında yapılan genel seçimlerde DSP % 21,7 oy oranıyla 136 milletvekili, Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) %18,03 oy oranıyla 129 milletvekili çıkarmıştır. 1995 seçimlerinin galibi olan RP'nin yerine kurulan Fazilet Partisi (FP) %15,4 oy ile 3.sırayı almıştır. 1999 genel seçimlerinde %13,2 oy oranı ile ANAP 86 milletvekili çıkarmış, DYP ise %12,26'lık oy oranıyla 85 milletvekilliği elde etmiştir. 1999 genel seçimlerine gidilirken Başbakan olan Bülent Ecevit solun güvenilir lider imajı ve döneminde PKK elebaşı Abdullah Öcalan'ın yakalanmasını avantaja dönüştürmüş ve birinci parti olmuştur (Özkan, 2014: 294). 1999 genel seçimleri sonrasında DSP-MHP-ANAP ortaklığıyla koalisyon hükümeti kurulmuş, bu hükümet döneminde meydana gelen depremler ve sonrasında yaşanan ekonomik krizler ile 2002 yılında erken seçime gidilmiştir.

2002-2015 yılları arası, FP'den ayrılan ve yenilikçiler olarak nitelenen milletvekillerinin Recep Tayyip Erdoğan liderliğinde kurduğu Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) dönemi olarak gerçekleşmiştir. AK Parti 2002 yılından beri girdiği seçimleri tek başına iktidar olanağı sağlayacak çoğunlukla kazanmıştır. 2002, 2007 ve 2011 seçimlerini kazanan AK Parti, 2014 yılında Recep Tayyip Erdoğan'ın cumhurbaşkanı seçilmesiyle 2015'te yapılan genel seçimlere Ahmet Davutoğlu liderliğinde girmiştir. Haziran 2015'te yapılan seçimlerde AK Parti birinci olmasına rağmen tek başına iktidar olacak çoğunluğu sağlayamamıştır. Hükümet kurulamaması nedeniyle seçimler yenilenmiş, Kasım 2015'te yapılan seçimlerde AK Parti yeniden tek başına iktidar olmuştur. 2002 ve 2023 yılları arası Türk siyasal hayatı açısından siyasal istikrarın yanı sıra siyasal krizler açısından da çalkantılı dönemler olarak karşımıza çıkmaktadır. 2007 yılında yaşanan Cumhurbaşkanlığı seçimi krizi ve 27 Nisan e-muhtırası, 2008 yılında AK Parti'ye açılan kapatma davası, 2013 yılında yaşanan 17-25 Aralık Olayları, 2015 yılında hükümetin kurulamaması nedeniyle ortaya çıkan boşluk ya da 4 aylık seçim hükümeti dönemi, 2016 yılında yaşanan askeri darbe girişimi bu dönemin öne çıkan olayları arasındadır. 2017 yılında yapılan referandumda Türkiye'de hükümet sistemi değişmiş ve parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı

Hükümet Sistemi adı verilen yeni bir sisteme geçilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi adı verilen yeni sistem ile 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı seçimleri ve TBMM seçimlerine gidilmiş bu seçimleri Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhuriyet İttifakı olarak AK Parti ve MHP kazanmıştır. Cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin ilk uygulama dönemi olan bu dönem 5 yıllık olağan süresini tamamlamıştır. Ancak bu süreç 2023 yılında yapılan seçimler içinde yeni bir test olarak görülmüş ve 2023 seçimlerine özel ya da hayati bir önem atfedilmiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçiş ve bu süreçte ittifaklar ön plana çıkmıştır. 2023 seçimleri de bir ittifaklar mücadelesi olarak gerçekleşmiştir.

2. CUMHURBAŞKANLIĞI HÜKÜMET SİSTEMİ SÜRECİNDE ORTAYA ÇIKAN İTTİFAKLAR VE İTTİFAK DIŞI PARTİLER

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi % 50+1 odaklı sistem olduğu için Türk siyasal hayatında koalisyonların ardından ittifakları da kısmen zorunu kılan bir sistem olarak ortaya çıkmıştır. Karizmatik liderlik, istikrarlı ve seçim galibiyetlerinden oluşan bir süreç olarak AK Parti dönemlerine bakıldığında, AK Parti'nin tek başına aldığı %49'luk oy oranı konuyu kısmen diye nitelememizi gerektirmektedir. Bir partinin tek başına % 50+1'i yakalaması hem olanaklı hem de zor bir olgu olarak kendini göstermektedir. Olanaklı ama zor olma durumu ya da ihtimali süreçte ittifakları bir çözüm olarak ortaya koymaktadır. 2017 yılında yapılan referandumun ardından 2018 yılında yeni sistemin ilk seçimine gidilen süreçte ittifaklar somut olarak kendini göstermeye başlamıştır.

İttifakların 16 Nisan 2017'de yapılan referandumla yasal bir zemine oturtulduğunu vurgulamak gerekir. Türk siyasal hayatında ittifak stratejisi yasal zemini olmasa da daha önceki seçimlerde bir parti çatısı altında seçimlere birlikte katılma şeklinde uygulanmıştır.

1991 yılında yapılan genel seçimlerde RP çatısı altında Milliyetçi Çalışma Partisi (MÇP) ve Islahatçı Demokrasi Partisi (IDP) ile yapılan RP-MÇP-IDP ittifakı ve Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) çatısı altında Halkın Demokrasi Partisi (HADEP) ile yapılan SHP-HADEP ittifakı, 1995 genel seçimlerinde Anavatan Partisi (ANAP) çatısı altında Büyük Birlik Partisi (BBP) ile yapılan ANAP-BBP ittifakı, 2002 genel seçimlerinde DYP çatısı altında Demokratik Türkiye Partisi (DTP) ve Aydınlik Türkiye Partisi (ATP) ile yapılan DYP-DTP-ATP ittifakı ve Demokratik Halk Partisi (DEHAP) ile Emek Partisi (EMEP)'in yaptığı DEHAP-EMEP ittifakı, parti ittifaklarının bir süreci olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine 2007 yılında yapılan genel

seçimlerde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) atısı altında Demokratik Sol Parti (DSP) ile CHP-DSP ittifakı, “Bin Umut Adayları” platformu ile Demokratik Toplum Partisi (DTP), Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP), Emek Partisi (EMEP) ve Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) üyesi bağımsız adayların desteklenerek %10 seçim barajını bağımsız adaylar yoluyla aşma konusunda bir iş birliği/ittifak seçim ittifakı olarak karşımıza çıkmıştır. 2011 yılında yapılan genel seçimlerde Demokrat Parti (DP) ve Bağımsız Türkiye Partisi (BTP) ve “Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloğu” altında 2007 yılında yapılan benzer ittifak ile Barış ve Demokrasi Partisi (BDP), Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP), Emek Partisi (EMEP) ve Sosyalist Demokrasi Partisi (SDP) üyesi bağımsız adayların desteklenmesi yoluyla bir ittifak gerçekleştirilmiştir. 2015 yılında yapılan genel seçimlerde yapılan SP-BBP ittifakı ve Halkın Demokrasi Partisi (HDP) atısı altında EMEP ile yapılan HDP-EMEP ittifakı da seçim ittifakları bağlamındaki çalışmalar olarak kendini göstermiştir (Gündoğmuş, 2021:35). Yasal dayanağı olmayan ve bir partinin çatısı altında gerçekleştirilen bu ittifaklar ve destekler Türk siyasal hayatında hem seçim barajını aşma konusunda bir avantaj sağlamış hem de siyasal hayatı derinden etkileyecek yeni siyasal süreçlerin alt yapısını oluşturmuş ve siyasete yön vermiştir. Türk siyasal hayatındaki ideolojiler ve partiler bağlamındaki bölünmüşlük ve çeşitlilik gerek seçimler gerekse de hükümet kurma süreçlerinde iş birliğini zorunlu kılmıştır. Başkanlık sistemi olarak siyasal hayatımıza giren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin de bu zorunluluktan payını aldığını vurgulamak gerekir.

2.1.Cumhur İttifakı

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin mimarı olarak ilk ittifak AK Parti-MHP iş birliği ile “Cumhur İttifakı” olarak siyasal arenada yerini almıştır. Bu ittifaka BBP de dahil olarak iş birliği genişletilmiştir. İttifak bu haliyle 2018 seçimlerinde yer almış, ittifakın yapısında 2023 Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimleri sürecinde değişimler yaşanmıştır.

Cumhurbaşkanlığı seçim sürecine girildiğinde Yeniden Refah Partisi (YRP) Cumhur İttifakına katılmış ve 24 Mart’ta Cumhur İttifakı protokolü YSK’ya sunulmuştur. İttifaka destek veren ve AK Parti listelerinden seçime girecek olan HÜDA-PAR ise ittifakın protokol dışı üyesi olarak 2023 seçimlerine girecek olan partiler arasında yer almıştır (yenişafak.com).

Cumhur İttifakı kazandığı 2018 seçimleri ve olağan süresini tamamlaması dolayısıyla politik gündemde çok fazla yer almazken, karşısına alternatif olarak çıkan farklı bileşenleriyle Millet İttifakı hem toplantıları hem de önerileri ile politik gündemde çok daha fazla yer almıştır.

a. Millet İttifakı

16 Nisan 2017 anayasa değişikliği referandumunda “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi”nin onaylanmaması yönünde çaba sarf gösteren CHP ve İYİ Parti “Millet İttifakı” olarak bir araya gelmiştir. İttifaka sonrasında Saadet Partisi (SP) ve Demokrat Parti (DP) ile AK Parti’den ayrılan siyasetçilerin kurdukları Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA) ve Gelecek Partileri (GP) de katılmıştır. Millet İttifakı 2018’de yapılan seçimlerin ardından “Altılı Masa” olarak anılmaya başlanmıştır. Bu nitelemede “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem” vaadiyle bir araya gelinme ve yapılan toplantıların etkili olduğu söylenebilir.

Millet İttifakı, 2018 yılında yapılan ve cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin hayata geçirileceği seçim döneminde Mayıs 2018’de kuruldu. Parti yöneticisi Bülent Tezcan’ın açıklamasıyla CHP, İYİ Parti ve Saadet Partisi’nin üçlü ittifak kurduğu ve Yüksek Seçim Kurulu’na ittifak protokolünün verildiği ifade edildi. İttifak içerisinde bulunmayan Demokrat Parti’nin ise İYİ Parti’yi destekleyeceği belirtilen açıklamada ittifakın adının Millet İttifakı olduğu da belirtilerek Cumhur İttifakının karşısında ikinci resmi ittifak da siyasal hayatta yerini almış oldu. Dönemin genel başkanları olarak CHP, İYİ Parti ve SP genel başkanları Kemal Kılıçdaroğlu, Meral Akşener, Temel Karamollaoğlu ve Demokrat Parti Genel Başkanı Gültekin Uysal tarafından imzalanan “Partiler Arası Seçim İşbirliği Bildirisi” ile de ittifakın amaç ve hedeflerine ilişkin bir metin kamuoyu ile paylaşıldı. Bildiride;

“Farklı yaşam tarzlarına ve siyasi görüşlere sahip olan toplumsal kesimlerin demokratik ilkeler etrafında sağlayacağı uzlaşma, milletimizin ihtiyacı olan barış, huzur ve istikrarın ön şartıdır. Demokrasilerde, hukukun üstünlüğünü esas alarak yapılan ve uygulanan anayasa ve seçim kanunları, yönetimlerin meşruiyet kaynağıdır ve bir uzlaşma rejimi olan demokrasinin temel yapıtaşlarıdır.”

ifadeleri ve devamında ülke sorunlarına farklı bakan ve kendi görüşlerine göre farklı çözüm yolları öneren siyasi partilerin seçim işbirliği yaparak temsilde adaleti sağlamayı amaçladıkları belirtilmiştir. Ülkenin zor koşullar içerisinde bulunduğu farkında olarak yapılan iş birliğinde belirlenen amaçlar ise; “Toplumsal ayrışma ve kutuplaşmaya son vermek, halkımızın özlediği huzur, kardeşlik ve güven ortamı içinde adil ve güvenli bir seçimin yapılmasına katkıda bulunmak”, “Ülkemizin siyasal sistemini bir an önce normalleştirmek, çoğulcu demokrasi esaslarına göre rekabetçi demokratik siyasal zemini, tüm gerekleri ile yeniden inşa etmek”, “Kuvvetler ayrılığı ilkesine göre hukukun üstünlüğünü, yargı bağımsızlığını ve tarafsızlığını sağlamak”, “Başta ifade ve basın özgürlüğü olmak üzere tüm hak ve özgürlüklerin vatandaşlarımız ve

kurumlarımız tarafından layıkıyla kullanılmasını temin etme ilkelerini hayata geçirmek üzere seçim iş birliği için bir araya geldik” şeklinde ifade edilmiştir (sözcü.com.tr).

Millet ittifakının değişen hükümet sistemi sürecinde bir araya gelme vurguları içerisinde daha çok bir ‘normalleşme’ vurgusu benimsediği, doğrudan siyasal sistemle ilgili bir hedef ortaya koymadığı görülmektedir. İlerleyen zamanlarda ittifakın genişlemesi ve hükümet sistemi hususunda bir değişiklik amacı da ortaya çıkmıştır.

DEVA ve GP’nin ittifaka katılıp katılmayacağına ilişkin tartışmalar sürerken CHP Grup Başkan Vekili Engin Altay bir iş birliği arayışının olduğunu ifade etmiştir (indyturk.com).

Siyasal süreçte yaşanan görüşmeler ilerleyen zamanlarda “Altılı Masa” olarak bir adlandırmaya sebep olmuş ve bir ittifaktan ziyade biraradalık daha fazla ön plana çıkarılmıştır. Her bir partinin ev sahipliğinde 2022 yılı içerisinde 10 toplantı düzenlenerek “Liderler Buluşması” gerçekleştirilmiş ve kamuoyuna açıklama yapılmıştır.

“Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem” Anayasa Değişikliği Önerisi

Millet İttifakının ‘Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem’ anayasa değişikliği 28 Kasım 2022 tarihli toplantı öncesinde kamuoyu ile paylaşılmıştır. Paylaşılan metinde 1982 Anayasasının 84 maddesi, 9 bölüm başlığı, alt başlık ve madde başlığı altında değişiklik önerilerinin olduğu belirtilmiştir. Bu önerilerle “etkin ve katılımcı bir yasama”, “istikrarlı, şeffaf ve hesap verebilir bir yürütme”, “bağımsız ve tarafsız bir yargı”, “kurumsal kültürün hâkim olduğu bir kamu yönetimi ile kuvvetler ayrılığının tesis edildiği, güçlü, özgürlükçü, demokratik adil bir sistem inşa etme” kararlılığı vurgulanmaktadır. Genel gerekçe içerisinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin yürütme gücünün tamamını Cumhurbaşkanına sunarak yasama organını zayıflattığı, yargının kontrolünü Cumhurbaşkanına sunduğu ve birbirini denetlemesi gereken üç temel fonksiyonun tek bir kişinin iradesine bağlı hale getirdiği ifade edilmekte, “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem” önerisinin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin etkisiz kıldığı yasama organının yetkilerini iade ederek Milli Mücadele yıllarından itibaren devlet ve toplum hayatında sahip olduğu güce ve itibara kavuşturmayı amaçladığı belirtilmektedir. Önerilerin sadece yürütmeye ilişkin bir içerik taşımadığı, yargı ve anayasal hürriyetleri de barındıran bir içerik taşıdığı da ifade edilmektedir.

Önerilere bakıldığında; “yürütme görevinin cumhurbaşkanı yerine cumhurbaşkanlığı ve bakanlar kurulu tarafından yerine getirileceği”, “temel

hak ve ödevler başlığının temel hak ve hürriyetler olarak değiştirileceği ve içeriklere ilişkin değişiklikler”, “basın ve yayımla ilgili hükümlerde değişiklik”, “sürelili ve süresiz yayın hakkı ile değişiklikler”, “basın araçlarının korunması”, “kamu tüzel kişilerinin elindeki basın dışı kitle iletişim araçlarından yararlanma hakkı”, “düzeltme ve cevap hakkı”, “toplantı hak ve hürriyetleri”, “toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı”, “sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler”, “çalışma hakkı ve ödevi”, “sağlık, çevre ve konut, sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması”, “yabancı ülkelerde çalışan Türk vatandaşları”, “devletin iktisadi ve sosyal ödevlerinin sınırları”, “siyasi haklar ve ödevler”, “parti kurma, partilere girme ve partilerden ayrılma”, “siyasi partilerin uyacakları esaslar”, “vergi ödevi”, “dilekçe, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkı”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi, milletvekili seçilme yeterliliği”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi ve cumhurbaşkanının seçim dönemi”, “seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler”, “seçimlerin genel yönetim ve denetimi”, “yasama dokunulmazlığı”, “milletvekilliğinin düşmesi”, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri”, “kanunların teklif edilmesi ve görüşülmesi”, “kanunların cumhurbaşkanınca yayımlanması”, “milletlerarası andlaşmaları uygun bulma”, “kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verme”, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin faaliyetleri ile ilgili hükümler”, “iç tüzük, siyasi parti grupları ve kolluk işleri”, “toplantı ve karar yeter sayısı”, “görüşmelerin açıklığı ve yayımlanması”, “Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgi edinme ve denetim yolları, gensoru, meclis soruşturması”, “cumhurbaşkanının niteliği, tarafsızlığı ve adaylığı, seçimi, görev ve yetkileri”, “cumhurbaşkanının sorumluluk ve sorumsuzluk hali”, “cumhurbaşkanına vekalet”, “cumhurbaşkanlığı genel sekreterliği”, “devlet denetleme kurulu”, “bakanlar kurulu, göreve başlama ve güvenoyu”, “görev sırasında güvenoyu”, “görev ve siyasi sorumluluk”, “bakanlıkların kurulması ve bakanlar”, “seçimlerde geçici bakanlar kurulu”, Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin Cumhurbaşkanınca yenilenmesi”, milli savunma”, “milli güvenlik kurulu”, “olağanüstü hal yönetimi”, “idarenin esasları”, “yönetmelikler”, “yargı yolu”, “mahalli idareler”, “yükseköğretim kurumları”, “Yükseköğretim Üst kurulu”, “RTÜK”, “radyo ve televizyon kuruluşları ve kamuya ilgili haber ajansları”, “Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu”, “kanunsuz emir”, “hakimlik ve savcılık teminatı”, “hakimlik ve savcılık mesleği”, “duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması”, “savunma mesleği ve barolar”, “yüksek mahkemeler”, “anayasaya aykırılığın diğer mahkemelerde ileri sürülmesi”, “anayasa mahkemesinin kararları”, “yargıtay”, “danıştay”, “yüksek seçim kurulu”, “sayıştay”, “hakimler kurulu”, “savcılar kurulu”, “mali ve ekonomik hükümler ve piyasaların denetimi” ve

“dış ticaretin düzenlenmesi” başlıklarında değişiklik önerileri bulunmaktadır (devpartisi.org).

2.3. Ata İttifakı

Zafer Partisi ve Adalet Partisinin 13. Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimleri dolayısıyla kurduğu ve YSK’ya verdikleri protokol çerçevesinde kurulan Ata İttifakı, Cumhuriyet ve Millet İttifaklarının yanında üçüncü bir ittifak olarak seçmen karşısına çıkmıştır. Zafer Partisi, Adalet Partisi, Doğru Parti, Türkiye İttifakı Partisi ve Ülkem Partilerinden oluşan ittifak cumhurbaşkanı adayı olarak Sinan Oğan’ı göstermiştir (gazetevatan.com).

Ata İttifakı özellikle iki seçenek arasında sıkışıp kalan başta milliyetçi seçmen olmak üzere tüm seçmenlere bir alternatif olarak ortaya çıkarılmış ve kampanya sürecinde de bu vurgu kendine yer bulmuştur. 2023 seçimlerinin ikinci tura kalmasında bu ittifakın çalışmaları ve seçim sonucunda aldığı oy etkili olmuştur. Seçimlerin ikinci tura kalmasıyla Ata İttifakı da ikiye bölünmüş ve İttifakın kurucusu olarak ortaya çıkan Zafer Partisi ve lideri Ümit Özdağ Millet İttifakını, İttifakın cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan ise Cumhuriyet İttifakını desteklemeyi tercih etmiştir.

2.4. Emek ve Özgürlük İttifakı

Emek ve Özgürlük İttifakı; Halkların Demokratik Partisi (HDP), Türkiye İşçi Partisi (TİP), Emek Partisi (EMEP), Emekçi Hareket Partisi (EHP), Sosyalist Meclisler Federasyonu (SMF), Toplumsal Özgürlük Partisi (TÖP)’nden oluşmaktadır. İttifakın partileri TİP dışında 81 ilde seçimlere Yeşiller ve Sol Gelecek Partisi (Yeşil Sol Parti) çatısı altında ortak listelerle girmiştir. TİP ise 49 il ve 52 seçim çevresinde kendi listeleriyle girmiş, diğer illerde Yeşil Sol Parti’yi desteklemiştir (karar.com). İttifak ortak bir cumhurbaşkanı adayı çıkarmama kararını da kamuoyuna deklere etmiştir.

2.5. Sosyalist Güç Birliği İttifakı

2023 genel seçimleri için 21 Ağustos 2022 tarihinde kurulmuştur. ‘SOL Parti’, ‘Türkiye Komünist Partisi (TKP)’, ‘Türkiye Komünist Hareketi (TKH)’ ve ‘Devrim Hareketi (DH)’ olarak dört partinin iş birliği ile kurulan ittifak cumhurbaşkanlığı seçiminde aday çıkarmamıştır. Birliğin seçim odaklı kurulmadığı, laiklik, antiemperyalizm ve sermaye karşıtlığı temel ilkeleri çerçevesinde bir birliktelik amaçlandığı ifade edilmiştir (cumhuriyet.com.tr). Sosyalist Güç Birliği İttifakı seçimlerde % 0,29 gibi bir oy oranıyla etkinlik gösteremeyen oluşumlar arasında yer almıştır.

2.6. İttifak Dışı Partiler ve İttifaklar

2023 Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimlerine herhangi bir ittifaka dahil olmadan tek başına giren ya da milletvekilliği seçimlerinde ittifak yapıp, cumhurbaşkanlığı seçimlerinde mevcut cumhurbaşkanı adaylarına destek açıklaması yapan partiler bulunmaktadır. 2023 genel seçimlerinde oy pusulalarında bağımsız adaylar hariç 20 parti ve ittifak yer almıştır. Oy pusulasında sırayla; “Yeni Türkiye Partisi”, “Türkiye Değişim Partisi (TDP)”, “Millet Partisi”, “Hak ve Özgürlükler Partisi”, “Sosyalist Güç Birliği İttifakı”, “Genç Parti”, “Memleket Partisi”, “Cumhur İttifakı”, “Emek ve Özgürlük İttifakı”, “Büyük Türkiye Partisi”, “Adalet Birlik Partisi”, “Anavatan Partisi”, “Yenilik Partisi”, “Halkın Kurtuluş Partisi (HKP)”, “Milli Yol Partisi”, “Vatan Partisi”, “Güç Birliği Partisi”, “Millet İttifakı”, “Ata İttifakı” ve “Bağımsız Türkiye Partisi (BTP)” yer almıştır (ntv.com.tr).

14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan genel seçimlerde ittifaklar dışında seçime bağımsız olarak giren partiler % 1’lik oy oranının altında kalmıştır (ysk.gov.tr).

3. 2023 SEÇİMLERİ KAMPANYA ÇALIŞMALARI

2023 Cumhurbaşkanlığı ve TBMM seçimleri olarak gidilen süreçte daha çok cumhurbaşkanı adaylarının kampanyaları ön plana çıkmış, TBMM seçimleri cumhurbaşkanlığı seçimlerine göre geri planda kalmıştır. Bu kapsamda cumhurbaşkanlığı adaylarının sosyal medya platformlarındaki seçime yönelik paylaştıkları içerikler değerlendirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı adaylığı için 1 Nisan 2023 tarihinden itibaren seçmenlere yönelik yapılan paylaşımlar ve vaatler kampanya materyalleri kapsamında değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır.

3.1. Cumhurbaşkanı Adayı Recep Tayyip Erdoğan’ın Seçim Kampanyası

Cumhurbaşkanlığı seçimi propaganda döneminin başlangıcı olarak 31 Mart 2023 tarihinin YSK tarafından ilan edilmesinin ardından 1 Nisan 2023 itibarıyla yapılan çalışmalar sosyal medya platformlarından takip edilmiştir. Hükümetin başı olarak yapılan cumhurbaşkanlığı etkinlikleri seçim kampanyaları bağlamında yorumlanmış ve incelenmiştir. 1 Nisan 2023 tarihinde Elazığ’da yapılan ve yapımı tamamlanan deprem konutlarının teslimi ve temeli atılan konutlar için yapılan etkinlik kapsamında yapılan paylaşımlarda; Elazığ’da inşa edilecek 7.452 konuttan temeli atılan 505 konutun bilgisi ile 1164 sosyal konutun sahiplerine teslim edildiği bilgilerinin yer aldığı görseller yer almıştır. Ayrıca Elazığ’da yapılan ve yapımı devam

eden konut süreçlerine ilişkin bir görselde 1 Nisan 2023 tarihinde paylaşılan görseller arasındadır.

2 Nisan 2023 tarihinde “Bağcılarlı vatandaşlarımızla buluşuyor, ilçemizde 97 eser ve hizmetin toplu açılışını yapıyoruz.” Mesajıyla toplu açılış töreni gerçekleştirilmiş ve etkinlikten fotoğrafların olduğu bir görsel “Bağcılar, 14 Mayıs’ta “kumar masası”nı sandığa gömmeye hazır. Teşekkürler Bağcılar, teşekkürler İstanbul!” mesajıyla paylaşılmıştır. 3 Nisan’da ise 2019’da siparişi verilen TOGG’un teslim alındığı görsel paylaşımı yapılmıştır. 4 Nisan’da “Deprem’in ilk gününden itibaren devlet-millet el ele, tüm kurumlarımız ve imkânlarımızla kararlı bir mücadele yürütüyoruz. Dün itibarıyla 70 bin konut ve köy evinin yapım süreci başladı. Seçim sürecinin bu çalışmalarımızı yavaşlatmasına izin vermeyeceğiz.” mesajıyla paylaşılan görselde ise depremlerden sonra başlanılan konut yapım süreci sayısal verileriyle beraber hedef kitle ile paylaşılmıştır.

5 Nisan 2023 tarihinde yapılan ve “Çalışırken ve Emeklilikte İnsanımızın Yanındayız” başlıklı paylaşımda 12 bölümde çalışanlar ve emekliler için yapılan çalışmaların hedef kitlelerle paylaşıldığı görülmektedir. 5 Nisan’a kadar yapılan paylaşımlarda resmi görev ve etkinlik içeriği de yer alırken bu tarihten itibaren yapılan çalışmaların doğrudan seçim çalışmalarına yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Cumhurbaşkanı adayları Kemal Kılıçdaroğlu’nun emeklilere yönelik video paylaşımının ardından çalışma hayatı ve emekliliğe yönelik kapsamlı bir çalışmanın yapıldığı da bu bağlamda ifade edilebilir.

7 Nisan 2023 tarihinde sağlık çalışanları ile bir iftar etkinliği paylaşımının yapıldığı ve yine aynı gün yapılan başka bir paylaşımda “Sağlık Ordusu gençleştiriliyor Türkiye genelinde 42.500 sağlık personeli alınıyor” başlıklı bir görsel yer almaktadır. Bu görselde 12 bölümde sağlık ve çalışanları ile ilgili yapılanlara yer verildiği görülmektedir. 8 Nisan’da yapılan “Başakşehir-Çam ve Sakura Şehir Hastanesi-Kayaşehir Metro Hattı” açılışı ve hatla ilgili bilgileri içeren görsel paylaşımı bir başka çalışma olarak kendini göstermektedir. 8 Nisan Romanlar Günü dolayısıyla yapılan iftar etkinliği ve Roman vatandaşlara yönelik yapılan düzenlemelerin yer aldığı “Roman vatandaşların bütün haklarının ve sorunlarının takipçisiyiz” başlıklı görsel de Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sosyal medya hesaplarından yaptığı bir başka paylaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılan paylaşımlar Yürütme erkinin icraatları olarak değerlendirilse de görsellerin niteliği 2023 Cumhurbaşkanlığı seçim sürecinin kampanya materyalleri olarak da değerlendirilmeye uygun bir nitelik taşımaktadır.

Recep Tayyip Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarından 9 Nisan'da bir açılış töreni paylaşımı daha yapılmıştır. “Güncel yatırım bedeli 4 milyar lirayı aşan 168 farklı eser ve hizmet Pendik’e hayırlı olsun” başlığıyla paylaşılan görsel, tesis vb. içerikler taşımaktadır. Paylaşımın devamı niteliğinde kentsel dönüşüm projesi kapsamında yapılacak projeye ilişkin detayların olduğu ikinci bir görsel de paylaşılmıştır. Aynı gün yapılan bir başka paylaşım ise “Son birkaç haftada yaptıklarımız” başlığı ile daha önce yapılan paylaşımlardaki içeriği birleştiren yeni bir çalışma olarak sunulmuştur. 10 Nisan'da yapılan “TCG Anadolu Gemisi Teslim Töreni ve Yeni MİLGEM Fırkateynleri Sac Kesme Töreni” etkinliği ile ilgili beş görsel ve video paylaşımı ile savunma sanayi alanına ilişkin bilgilendirmeler yapılmıştır.

11 Nisan'da “AK Parti Seçim Beyannamesi ve Milletvekili Aday Tanıtım Toplantısı” ile ilgili video ve görseller ile doğrudan seçime yönelik ve parti faaliyetleri kapsamında paylaşımlar yapıldığı görülmektedir. “Türkiye Yüzyılı İçin Doğru Adımlarla Yola Devam” üst sloganı ile başlayan paylaşımlar “İnşallah 14 Mayıs'ta Türkiye Yüzyılı şafağını beraberce başlatacak; huzuru, kardeşliği, barışı, güveni, şehirleri, hayatı ve mutluluğu beraberce inşa edeceğiz. Yaşasın Türkiye Yüzyılı!” mesajını içermekte ve görselde yer alan sloganların özeti niteliğini taşımaktadır. Beynamede yer alan içeriklerden 22 görsel ile en fazla paylaşım 11 Nisan'da yapılmıştır. ‘Deprem bölgesindeki 11 ilde 319 bini 1 yılda teslim edilecek şekilde, toplam 650 bin yeni konut yapımı’, ‘sağlık turizminde 3 milyon misafir ve 10 milyar dolar gelir hedefi’, ‘Gelir Tamamlayıcı Aile Destek Sistemi’nin hayata geçirilmesi’, ‘ev hanımlarının emekliliğine destek vermekten her ailede en az bir çalışan olmasını sağlamaya yönelik ‘Aile Koruma Kalkanı Programı’ uygulamasının başlatılacağı’, ‘Gençlere eğitim, istihdam, evlilik ve çocuk bakımı gibi her alanda maddi katkı verileceği’, ‘kaynağı kendi ürettiğimiz doğal gaz ve petrol gelirlerinden sağlanacak Aile ve Gençlik Bankası kurulacağı’, ‘Yükseköğretimdeki gençlere cep telefonu ve bilgisayarda vergi muafiyeti sağlanacağı ayrıca aylık 10 GB ücretsiz internet verileceği’, ‘turizmde 90 milyon turist ve 100 milyar dolar turizm geliri elde edileceği’, ‘bilişim ihracatında 15 milyar dolara ulaşılacağı’ ve ‘Türkiye’nin bu alanda küresel bir merkez haline dönüştürüleceği’, ‘1 trilyon dolar dış ticaret hacmine ulaşılacağı, hedefe ulaşana kadar yatırıma, üretime, ihracata ağırlık verileceği’, ‘yıllık %5,5 büyüme sağlanacağı ve millî gelirin 1,5 trilyon dolara, ardından da asıl hedef olan 2 trilyon dolara çıkartılacağı’, ‘kişi başına düşen millî gelirin 16 bin dolara, ardından daha yüksek rakamlara ulaştıracağı’, ‘5 yılda 6 milyon yeni istihdam oluşturulacağı’, ‘işsizlik oranının %7 seviyesine geriletileceği ve kadın ve genç istihdamına özel önem verme kararlılığının sürdürüleceği’, ‘kamuya işe alımlarda görevin getirdiği zorunluluklar

dışında mülakatın kaldırılacağı ve gençlerin sınavlardaki başarı sıralamasının dikkate alınacağı, ‘tasarım ve kriptoloji altyapısı kurulan Dijital Türk Lirası Projesinin hayata geçirileceği’, ‘İzmir-Ankara Hattı başta olmak üzere hızlı tren hattıyla birbirine bağlanan il sayısının 52 olacağı’, ‘Ankara-İstanbul arasında süper hızlı tren hattı kurulacağı’, ‘5G teknolojisinin nüfusumuzun tamamı tarafından kullanılabilmesinin temin edileceği’, ‘6G teknolojisinin hazırlıklarına başlanacağı’, ‘7 yılda 1 milyon TOGG’un yollara çıkmasının temin edileceği’, ‘bitkisel üretimin 132 milyon ton, su ürünleri üretiminin 750 bin ton seviyelerine çıkartılacağı’, ‘su depolama hacminin 193 milyar metreküpe çıkartılacağı’, ‘80 milyon dekar arazinin sulanacağı ve 37 bin megavat enerji üretecek hale gelineceği’, ‘büyükbaş hayvan varlığının 19 milyona, küçükbaş hayvan varlığının 68 milyona çıkartılacağı’, ‘ekonomik fiyatlarla ete erişimin kolaylaştırılacağı’, ‘mera, yaylak ve kışlak alanların ıslah edileceği’, ‘hayvancılığın destekleneceği’ni içeren 22 paylaşım yapılmıştır. 11 Nisan tarihli son paylaşım ise seçim beyannamesindeki başlıklardan oluşan bir görseldir. “Afetlere karşı risk ve kriz yönetimi”, “sağlam toplumsal yapı”, “istikrarlı ve güçlü ekonomi”, “adalet, demokrasi, insan hak ve hürriyetleri”, “Türkiye eksen” ve “güven ve istikrarla huzurlu gelecek” başlıklarından oluşan görsel,²¹ yıllık envanter ve Türkiye Yüzyılı vizyonu ile vurgularıyla yayınlanmıştır.

12 Nisan tarihli Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hesaplarından yapılan paylaşımlara bakıldığında; Ankara AKM - Gar - Kızılay Metro Hattı’nın açılışı etkinliklerinden görüntüler ve yapılan çalışmalara ilişkin görsel kullanımı ile karşılaşılmaktadır. Depremzedeler ve arama kurtarma ekipleriyle yapılan iftar, CNN Türk-Kanal D ortak yayın duyurusu da yapılan diğer paylaşımlar arasında yer almaktadır. Depremzedelere yönelik bir görsel çalışması da “Kardeşlik köprüsü kuruldu. Depremden en fazla etkilenen 7 ilimizi 250 belediyemize zimmetledik, tek tek görevlendirmelerini yaptık. Hayat normale dönene kadar 250 kardeş belediyemiz bölgede çalışmayı sürdürecektir” başlığı ile sunulmuş ve AK Partili belediyelerin deprem bölgelerine gönderdiği malzemeler sayısal olarak içerikte verilmiştir.

13 Nisanda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın hesabından beş paylaşım yapılmıştır. İftar ve tören içerikli paylaşımlarda Malatya’da ve deprem bölgelerinde yapılan çalışmalara ilişkin görseller paylaşılmıştır. “Bugün Malatya’da inşa edeceğimiz 6 bin 700 konut ve köy evinin temelini attık. Altyapısıyla, okuluyla, hastanesiyle, çarşısıyla, parkıyla âdetâ Malatya’nın çevresini küçük küçük şehirlerle donatacağız.” ve “Deprem 67’nci günündeyiz. Bugüne kadar 93 bin 925 konut ve köy evinin ihalesini yaptık, bunlardan yaklaşık 43 bininin temelini attık. İnşasına başladığımız köy evlerinden bir kısmını inşallah Ramazan Bayramı’nda teslim edeceğiz.”

mesajlarıyla paylaşılan görsellerde sayılarla yapılan konut ve köy evlerine ilişkin bilgiler sunulmuştur.

14 Nisanda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarından Diyarbakır'da gerçekleştirilen açılış töreni, iftar buluşması ve yatırımlarla ilgili bilgi içeren görsel paylaşımı yapılmıştır. Temeli atılan 2 bin 720 konut, vatandaşlara teslimi yapılan 1.432 konut ve Selahaddin Eyyubi Camii ve Külliyesi'nin açılış bilgilerinin ve görsellerin yer aldığı yedi paylaşım yapılmıştır. 15 Nisan'da ise İMECE yer gözlem uydusu fırlatma töreni ve Kocaeli Şehir Hastanesi ve diğer yatırımlar toplu açılış töreni ile ilgili paylaşımlar yapılmıştır. Paylaşımlarda Kocaeli'de 2.3 milyarlık yatırımın hizmete açıldığı, devam eden 3.8 milyarlık yatırımın da en kısa sürede hizmete alınacağı içeriğine yer verilmiştir.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarından 16 Nisan'da Şanlıurfa'da yapılan etkinlikler ve yatırımlara dair görseller paylaşılmıştır. “Şanlıurfa’ya son 20 yılda güncel rakamlarla toplam 138 milyar lira tutarında kamu yatırımı yaptık.” ve “Bugün Şanlıurfa’da, Birecik ve Eyyübiye ilçelerimizdeki 897 deprem konutunun temelini attık, 659 konut ve 61 dükkân sahiplerine teslim ettik. Her gün binlerce yeni konutun sözleşmesini yaparak inşasına başlamaya devam edeceğiz.” mesajlarıyla paylaşılan görsellerde deprem dolayısıyla yapılan çalışmalar ve son 20 yılda yapılan yatırımlara ilişkin bilgiler seçmen kitleleriyle paylaşılmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarından 17 Nisan'da İstanbul Finans Merkezi açılış törenine dair bir video paylaşım ve finans merkezi hakkında bilgileri içeren bir görsel paylaşımı yapılmıştır. 17 Nisan'da ayrıca İstanbul'da yapılacak uydu kent planı ve Fikirtepe'de kentsel dönüşüm kapsamında vatandaşlara teslim edilen evler ve başlanan etaplarla ilgili bir başka paylaşım daha yapılmıştır. 18 Nisan'da Afyonkarahisar'da yapılan törenler ve son 20 yılda yapılan kamu yatırımlarına ilişkin bilgileri içeren bir görsel paylaşılmıştır. 18 Nisan'da Eskişehir'de nadir toprak elementi tesisi ile birlikte pek çok eser ve hizmetin toplu açılışının yapıldığı bir video, miting görüntüsü ve Eskişehir'e yapılan kamu yatırımlarını içeren bir görsel paylaşımı yapılmıştır. 19 Nisan'da Denizli'de yapılan tören ve etkinlikler ile Denizli'ye yapılan kamu yatırımlarını içeren bir görsel paylaşımı hedef kitlelerle paylaşılmıştır.

19 Nisan'da ayrıca “Ülkemizin ürettiği doğal gaz ve petrol gelirlerinden ayrılacak kaynakla kurulacağı”, “Aile Kalkınma Programı'yla ev hanımlarından çocuklara ve gençlere kadar ailenin tüm bireylerine destek verileceği”, “Ev hanımlarının primlerinin üçte birinin devlet tarafından karşılanarak ev hanımlarına emeklilik hakkı getirileceği ve yıpranma hakkı da verilerek ev

hanımlarının daha kısa sürede emekli olabilmelerinin sağlanacağı”, “Evlenmek isteyen gençlere 2 yılı ödemesiz 48 ay vadeli, faizsiz 150 bin lira kredi verileceği”, “En az bir bireyinin çalışmadığı aile bırakılmayacağı, sigorta primi ya da maaşının bir kısmı karşılanarak her ailede bir bireyin istihdam edileceği” vaatleri seçmenlerle paylaşılmıştır.

20 Nisan’da Karadeniz doğal gazının devreye alındığı bilgisi paylaşılarak 1 yıl boyunca evlerdeki mutfak ve sıcak su tüketimi için gereken doğal gazın ücretsiz olacağı ve ayrıca 1 ay boyunca konutlarda ısınma dâhil tüm doğal gaz tüketiminden de ücret alınmayacağı müjdeleri seçmenlerle paylaşılmıştır. 21 Nisan’da Sultanahmet Camii ve Külliyesi’nin kapsamlı restorasyon çalışmalarının tamamlandığı bilgisi görseli ile birlikte paylaşılmıştır.

21 Nisan’da evleri riskli durumdaki tüm vatandaşların İstanbul’da başlatılan yüzyılın dönüşümüne dâhil olmaya, katkı sağlamaya davet edildiği bir paylaşım yapılmıştır. Bu planlamaya göre, “Avrupa Yakası’ndaki rezerv alanlarda 500 bin, Asya Yakası’ndaki rezerv alanlarda 500 bin konut yapımı”, “500 bin konutun ise yerinde dönüştürülmesinin planlandığı” bilgisi verilmiştir. Her yıl 300 bin, 5 yılda toplam 1,5 milyon yeni konutla en az 6 milyon İstanbullunun Kentsel Dönüşümde Yarısı Bizden Kampanyası ile güvenli yuvalara kavuşturulma hedefi ve kentsel dönüşüme katılan kiracılara bu bağlamda yeni kira desteği seçmen kitleleri ile paylaşılmıştır.

22 Nisan’da Amanos Tünellerinin inşasına başlanacağı bilgisini içeren görsel, deprem bölgesinde 105 binden fazla konutun yapım sürecine başlandığı ve yapımı tamamlanan köy evlerinin teslim edildiği bilgisini içeren görsel, 23 Nisan’da Kırsal Dönüşüm Projesi ile çiftçilere yönelik 10 yeni müjde, Sakarya Akyazı Spor tesislerinin açılışı görseli, yeni Altay tankının Türk Silahlı Kuvvetlerine teslimi görseli, Alevi-Bektaşî vatandaşların sorunlarının çözüleceği mesajı, 24 Nisan’da ticari araçlarını yenilemek isteyen esnaftan ÖTV alınmayacağı bilgisini içeren görsel, “Siro Batarya Geliştirme ve Üretim Kampüsü” inşaatına başlandığı bilgisini içeren video paylaşım, TOGG satışlarında 36 ay vadeli kredi olanağı sunulması, 25 Nisan’da 3500 engelli öğretmen atamasının yapılması video paylaşımı, Öğretmenlik Meslek Kanunu ve kazanımlarına ilişkin bilgi mesajı, deprem bölgesinde gönüllü olarak görev alanlara verilen Üstün Fedakarlık Nişanı ve Madalyası verilmesi bilgisi, deprem bölgesinde yapılan çalışmalara ilişkin bilgi ve görsel paylaşımı, tersine beyin göçü ile ilgili video paylaşımı, gençlere yönelik ilk evim, ilk arsam ve üniversite eğitimi olanaklarına ilişkin bilgi paylaşımı, “Ankara - Kırıkkale - Yozgat - Sivas Hızlı Tren Hattımız Mayıs ayı sonuna kadar ücretsiz...” paylaşımı, Kırıkkale, Yozgat ve Sivas’a yapılan kamu yatırımları paylaşımı yapılmıştır.

27-28 Nisan'da Akkuyu Nükleer santrali ile ilgili görsel ve bilgi paylaşımları, 28 Nisan'da Adana 15 Temmuz Şehitler Köprüsü açılışı ve Adana'ya yapılan kamu yatırımları bilgi paylaşımları, 29 Nisan'da yurt dışında yaşayan vatandaşlara yönelik vaatler, 29 Nisan'da Uluslararası Uzay İstasyonunda 14 gün kalacak gençlere ilişkin bilgi paylaşımı, İzmir'e yapılan kamu yatırımları bilgi ve görsel paylaşımları, 30 Nisan'da deprem bölgesinde yürütülen çalışmalara ilişkin bilgi paylaşımı, Ankara'ya yapılan kamu yatırımları paylaşımı, 1 Mayıs'ta savunma sanayi kapsamında yapılan üretimlere ilişkin bilgi ve görsel paylaşımları, 2 Mayıs'ta Antalya ve Konya'ya yapılan kamu yatırımları bilgi ve görsel paylaşımı, 3 Mayıs'ta yaş çay alım fiyatı duyurusu ve Trabzon ve Rize'ye yapılan kamu yatırımları bilgi ve görsel paylaşımları, 4 Mayıs'ta Samsun, Giresun ve Ordu'ya yapılan kamu yatırımları paylaşımı, 5 Mayıs'ta Van ve Erzurum'a yapılan kamu yatırımları paylaşımı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarından yapılmıştır. 5 Mayıs'ta ayrıca yurt dışına kaçırılmış 9 bin 43 eserin ait olduğu topraklara geri getirildiğine dair video paylaşımı da yapılmıştır.

6 Mayıs'ta Kayseri ve Mersin'e yapılan kamu yatırımlarına ait bilgi paylaşımı, 1 milyon küçük esnafın prim ödeme gün sayısının SSK'lılarla eşitlenerek 7 bin 200 güne indirildiği müjdesi, depremzedelere yönelik yapılan çalışmalar görsel paylaşımı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarından yapılmıştır. Ayrıca cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik soruları içeren ve helalleşme çağrısının başlangıç noktasını işaret eden bir mesaj paylaşımı da yapılmıştır. 6 Mayıs'ta yapılan yatırımlarla enerji için yurt dışına giden paraların halkın hizmetine sunulacağı, daha önce vaat edilen; aile ve gençlik bankası ile gelir tamamlayıcı aile desteği sistemi seçim vaatleri tekrar hatırlatılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçim kampanyası, açılış törenleri, mitingler, kamu yatırımlarının duyurulması, seçim vaatleri, deprem dolayısıyla yürütülen faaliyetler ile güçlü ve büyük Türkiye ve Türkiye Yüzyılı söylemleri üzerine oturtulmuştur.

7-8 Mayıs tarihlerinde İstanbul'da yapılan miting, İstanbul'a yapılan kamu yatırımı bilgisi ve Büyük İstanbul Tüneli projesi bilgi ve görsel paylaşımı yapılmıştır. 8 Mayıs'ta 45 Bin öğretmen ataması, Edirne, Kırklareli ve Tekirdağ seçim etkinlikleri paylaşımları yapılmıştır. 9 Mayıs'ta Kamu Toplu İş Sözleşmesi ve kamu işçilerine yönelik % 45 zam açıklaması, memurlara yönelik enflasyon farkı ve refah payı açıklaması, Aydın'da yapılan seçim çalışmaları paylaşımları, deprem bölgesindeki öğrencilere yönelik üniversitelerde % 25 kontenjan ayrılması, 10 Mayıs'ta Adana'da yapılan seçim çalışmaları paylaşımları, milli irade eliyle hazırlanan yeni ve özgürlükçü bir anayasa vaadi, Batman ve Mardin seçim çalışmaları paylaşımları yapılmıştır.

11 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Erdoğan "Sevgili Kürt kardeşlerim" başlığı ile Kürt vatandaşların hakları ve terörden kaynaklı yaşadıkları sorunlar konusunda mesajlarını paylaşmıştır. 11 Mayıs'ta kamu işçilerine verilen zammın ardından ortaya çıkan tepkiler sonrası en düşük memur maaşının 22 Bin liraya çıkarılacağı ve memur emeklilerinin de maaşlarına yansıtılacağı vaadi seçmen kitleleriyle paylaşılmıştır. Memurun enflasyona ezdirilmeyeceği açıklaması sonrası ilgili açıklama somut bir içeriğe büründürülmüş maaşlar arasında ortaya çıkan farklılığın giderileceği mesajı verilmiştir. 11 Mayıs'ta yine en düşük emekli maaşı alanların maaşlarının 7500 Türk Lirası yapılması sonrası prim farkıyla 7500 Türk Lirası üzerinde maaş alan emeklilerle ilgili de maaşlarını iyileştirici bir düzenleme yapılacağı müjdesi verilmiştir. 11-12 Mayıs'ta ayrıca Ankara ve İstanbul'da yürütülen seçim çalışmaları, katılım sağlanan programlar ve TV programından parçalar seçmen kitleleri ile paylaşılmıştır.

13 Mayıs'ta Cumhurbaşkanı Erdoğan sosyal medya hesabından "Aziz milletim" başlığı altında; gençlik yıllarından beri aktif siyasetin içinde olduğunu, demokrasiyi ve milli iradeyi savunduğunu, hiçbir vatandaşın hayat tarzına karışmadıklarını ve iktidarları süresince yapılanları özetleyen bir mesajı paylaşmıştır. Erdoğan mesaj içeriğinde demokrasi, adalet, özgürlük, terör başta olmak üzere genel bir çerçevede seçmene hitap etmiş ve 14 Mayıs sonrası için de mesaj vermiştir. 14 Mayıs 2023 seçimlerine gidilirken verilen son mesaj ise partililere yönelik olmuş ve sandık görevlilerinin sandıklara sahip çıkması istenilmiştir. 15 Mayıs'ta seçim sonuçlarına dair sosyal medya hesaplarından bir değerlendirme yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan, seçimin kazananının Türk demokrasisi ve Türk milleti olduğunu ifade ederek ve % 49,51 oy oranıyla şahsına büyük bir teveccüh gösterildiğini belirterek oylarını kullanan tüm vatandaşlara teşekkür etmiştir. "Durmak yok, yola devam" ve "Türkiye Yüzyılı" vizyonu doğrultusunda 28 Mayıs için bugünden itibaren çalışmaya başladıklarını ifade eden Erdoğan "Hangi siyasi partiye gönül verirse versin tüm vatandaşlarımın oyuna talip olduğumuzu ifade etmek istiyorum." diyerek ikinci tur seçimler için de çalışmalarını başlatmıştır.

Cumhurbaşkanı Erdoğan 17 Mayıs'ta "Sevgili genç kardeşlerim" başlıklı bir mesaj ile gençlere seslenmiştir. 17 Mayıs'ta Karadeniz Tahıl Koridoru antlaşmasının süresinin 2 ay süreyle uzatıldığı bilgisi, CHP ve ortaklarına yönelik bir siyasi değerlendirme, 18 Mayıs'ta "Şoför esnafımızla beraberiz" başlığı altında video paylaşımı, 19 Mayıs'ta yurt dışında yaşayan vatandaşlara yönelik mesaj paylaşımı, hemşehri dernekleri buluşması, 20 Mayıs'ta gençlere yönelik eğitim ve teknolojiye dair yatırımları içeren bilgi paylaşımı, 20-21 Mayıs'ta deprem bölgesi Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay ve Gaziantep'ten paylaşımlar yapılmıştır.

22 Mayıs'ta uzun bir mesaj ile seçmene seslenen Erdoğan oy kullanacak seçmene sorgulamaları için sorular sorarak 14 Mayıs'ta meclis çoğunluğunun Cumhur İttifakına verildiğini ifade etmiş ve % 49,51 oy oranıyla kendisine gösterilen teveccühün ise 28 Mayıs'ta rekor oy ile tamamlanacağını vurgulamıştır. 22 Mayıs'ta ayrıca Büyük Rumeli Buluşması paylaşımı, TRT canlı yayını paylaşımı, 23 Mayıs'ta Türk cumhuriyetleriyle ilişkiler, Malatya'dan paylaşımlar, 14 Mayıs'taki iradenin sandığa daha güçlü yansıtılması mesajı, Sivas'tan paylaşımlar, muhalefetin terörle ilişkisine dair metin mesajı seçmenlerle paylaşılmıştır.

24 Mayıs'ta deprem bölgesine yönelik yapılan çalışmalara ilişkin bir içerik, sivil toplum kuruluşları ve muhtarlar buluşması, hemşehri dernekleri buluşması, 14 Mayıs seçim sonuçlarına ilişkin değerlendirme mesajı, yurt dışında yaşayan vatandaşlara yönelik oy kullanma mesajı, 25 Mayıs'ta seçim sürecine ilişkin değerlendirme mesajı, güçlü Türkiye, güçlü İstanbul, güçlü sanayi paylaşımı, CHP'ye yönelik değerlendirme mesajı, ortak canlı yayın programı paylaşımı, 27 Mayıs ve 29 Mayıs tarihlerine gönderme ile 28 Mayıs'ı şölene çevirme mesajı paylaşımı, kadınlar buluşması, kadınlara yönelik yapılan çalışmalara ilişkin metin mesajı, TV programı duyurusu, Esenler seçim çalışmaları paylaşımı, 27 Mayıs'ta sandığa çağrı mesajı, "Tek yürek, tek bileğiz. Son nefesimize kadar hep birlikte Türkiye'yiz!" video paylaşımı, Adnan Menderes ve arkadaşlarını anma mesajı, Beykoz seçim çalışmaları paylaşımı, milliyetçilikle ilgili mesaj paylaşımı, 21 yılda yapılanlara dair video paylaşımı, partilere yönelik sandıklara sahip çıkma mesajı ve 28 Mayıs'a dair "Son 21 yıldır Türkiye bize emanetti, yarın biz de Türkiye'ye emanetiz; milletimiz bize emanetti, yarın biz de milletimize emanetiz. Mevla görelim n'eyler, n'eylerse güzel eyler. Rabbim yolumuzu, bahtımızı açık etsin" mesajlı son video paylaşımı Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarında yer almıştır (x.com/RTErdoğan).

28 Mayıs'ta yapılan seçimler Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın tekrar seçilmesiyle sonuçlanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın kampanya süreci, 14 Mayıs öncesi ile birlikte değerlendirildiğinde hükümetin başı olarak ve devlet başkanı sıfatıyla katıldığı etkinlikler de dâhil edilerek yürütülmüştür. Asrın felaketi olarak değerlendirilen ve 11 ili etkileyen büyük depremlerin yaralarının sarılması doğrultusunda yapılan çalışmalar seçmeni olumlu yönde etkilemiştir. Terörle mücadele, savunma sanayine yönelik atılımlar ve bunların tanıtımının yapılması seçmeni etkileyen diğer unsurlar olarak değerlendirilebilir.

3.2. Cumhurbaşkanı Adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun Seçim Kampanyası

Kemal Kılıçdaroğlu kampanya stratejisi kapsamında “Sana Söz” ile başlayan içeriklerle seçmen karşısına çıkmıştır. Genel bir içerik taşıyan ve toplumun farklı kesimlerine yönelik bir çalışma “Sana söz yine baharlar gelecek, Bay Kemal sözünden dönmeyecek” sunumuyla tamamlanmaktadır. Cumhurbaşkanı adayları Kemal Kılıçdaroğlu'nun bu genel içerik taşıyan paylaşımının ardından ilk paylaşımı yaşanan deprem felaketinin ardından depremzedelere yönelik konut vaadi kapsamında gerçekleşmiştir. Sosyal medya platformlarında eşzamanlı olarak yapılan video paylaşımında “Anayasa konut hakkında ne diyorsa, ona uyacağım. Konutları, depremzede vatandaşlarımıza ücretsiz teslim edeceğiz.” mesajıyla yapılan paylaşım hedef kitle bağlamında da özel bir tercihi yansıtmaktadır.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun 3 Nisan 2023 tarihli “Hep geçmiş i yad etmenizi istemiyorum, yaşayın istiyorum.” başlıklı video mesajı emeklilere yönelik hazırlanmış olup, emeklilere yönelik bayram ikramiyesinin asgari ücret seviyesine çıkarılacağı ve Ramazan Bayramı'nı da kapsayacak şekilde geriye dönük ödeme gerçekleştirileceği çerçevesiyle seçmenle paylaşılmıştır. Ekonomik içeriği ve geniş hedef kitlesi ile paylaşımın kampanya kapsamında gündem oluşturan bir içerik olduğu ifade edilebilir.

Kemal Kılıçdaroğlu'nun 4 Nisan 2023 tarihli paylaşımı metin mesajı olup, astsubayların görev tazminatlarının hak edilen oranda verileceği içeriğini taşımakta ve ekonomik bir nitelikte değerlendirilmektedir.

Kemal Kılıçdaroğlu 6 Nisan 2023 tarihinde “Tiktok” adlı sosyal medya platformundan gençlere yönelik bir paylaşımında bulunmuş “İşveren tarafından sorulamayacak ve bireyin beyan etmek zorunda olmadığı unsurlar kanunla net bir şekilde tanımlanacak. Örneğin kadınlara evlilik ya da doğum planları sorulamayacak. Soranlar kanuna aykırı hareket ettikleri gerekçesiyle cezalandırılacak.” başlığıyla vaadini hedef kitesine ulaştırmıştır.

İlk hafta içerisinde yapılan video ya da metin içerikli paylaşımlara bakıldığında Kemal Kılıçdaroğlu'nun cumhurbaşkanı adayı olarak tüm toplumsal kesimlere ilgili mecralardan ulaşma çabasının olduğunu belirtmek gerekmektedir. En büyük hedef kitle olarak emeklilerin ilgili sosyal medya kanallarını kullanım durumlarıyla ilgili bir veri bulunmamakta, mesajların hedefine ulaşp ulaşmadığı ya da etkili olup olmadığının ise seçim sonuçları üzerinden bir değerlendirmesinin yapılması gerekliliği ifade edilebilir.

Cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nun 7 Nisan tarihli dört video paylaşımı olmuştur. Birinci videoda sansürle yayınlanması engellenen

3 reklam filmi olduğu ifade edilmekte ve bunların sırasıyla sosyal medya aracılığıyla yayınlanacağı belirtilerek seçmen kitlesi davet edilmektedir. “Hazineden çalınan 418 Milyar Dolar” ifadesiyle başlayan videolarda bu paranın geri alınacağı ve bu para ile emekçilerin üzerindeki sigorta ve vergi yükünün azaltılacağı, öğrencilere ücretsiz süt, su ve ücretsiz öğle yemeği verileceği ve atama bekleyen yüz bin öğretmenin öğrencileriyle buluşturulacağı vaatlerine yönelik içerikler hedef kitlelerle paylaşılmaktadır. Üç video mesajın da ekonomik içerikli çalışmalar olduğu görülmektedir. Ayrıca 8 Nisan’da “Roman vatandaşlarımızın tüm sorunlarını biliyorum, onların yanındayım. İktidarımızda hak temelli sosyal devlet politikaları sayesinde Romanlar da güçlenecek. Eşit yurttaşlık önündeki tüm engeller aşılacak.” İçerikli bir metin paylaşımı da yapılarak “Dünya Romanlar Günü” kutlaması yapılmıştır.

9 Nisan’da Kemal Kılıçdaroğlu’nun sosyal medya hesaplarından sana söz etiketiyle “Bu ülkede hiçbir çocuk yatağa aç girmeyecek” mesajıyla paylaşılan videoda “aile destekleri sigortasının geleceği ve her evin asgari gelir güvencesi olacağı” vaadi paylaşılmıştır. 9 Nisan’da ayrıca yaklaşık iki dakikalık ‘Soğan’ başlıklı bir video paylaşımı yapılarak seçmenin aklıyla alay edildiği, yiğit muhtaç olmuş kuru soğana sözüne vurgu yapılan bir içerikle seçmenlere seslenilmiştir. Gelişen teknoloji ve bireylerin uzun içeriklere çok rağbet göstermemesi göz önüne alındığında ‘sana söz’ etiketli kısa video mesajların daha fazla hedef kitleleri yakalayabileceğini, 30 saniyeyi aşan içeriklerin sosyal medyada çok fazla karşılık bulmadığını ifade etmek gerekmektedir. 10 Nisan’da çiftçilere yönelik bir kısa video paylaşımının yapıldığı görülmektedir. Kırsalda çalışan her kadın ve gencin sigorta priminin devlet tarafından karşılanması ve 85 milyonun cumhurbaşkanı olunacağı mesajını içeren video, ekonomik içerikli bir başka vaat olarak karşımıza çıkmaktadır. 11 Nisan’da Tiktok uygulamasında gençlere yönelik bir video hazırlayan Kemal Kılıçdaroğlu Millet İttifakına destek verilmesi için üç sebep olduğunu ifade ederek bunları “ilk arabanın ÖTV’siz olacağı”, “KYK burs ve kredi miktarlarının artacağı”, “enflasyonun iki yıl içinde kalıcı bir şekilde sabitleneceği ve beş yıl içinde beş milyon yeni iş imkânı yaratılacağı ve gençlerin en büyük kaygısının işsizlik değil hangi işi seçsem olacağı” şeklinde sıralamaktadır. Cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu’nun tüm mesaj içeriklerinin ekonomi odaklı olduğu ifade edilebilir.

12 Nisan’da cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu’nun sosyal medya hesaplarından yayınladığı video mesaj “Cumhurbaşkanı olarak beni rahatlıkla eleştirebileceksiniz. “O, bugüne dek 200 bin kişiye soruşturma açtırdı. En acısı, yalnızca 2021 yılında 305 çocuğu dava etti. Çocukların 101’i 12-14 yaş arasındaydı. Korkunç travmalar yaşattı çocuklara. Ben asla bunları

yapmayacağım. #SanaSöz” içeriğiyle paylaşılmıştır. Kılıçdaroğlu’nun eleştiri özgürlüğü ve güvencesi bağlamında bir mesajla özellikle gençlere yönelik bir içeriği hedef kitlelerle paylaştığı görülmektedir. İlk on iki gün içerisinde cumhurbaşkanı adayı Kılıçdaroğlu’nun kısa videolarla bir kampanya stratejisini izlediği ifade edilebilir. Kılıçdaroğlu’nun 13 Nisan’da seçim vaadi kapsamlı bir paylaşımı yapılmamış olup Ankara Büyükşehir Belediyesi 4.Yıl projeleri tanıtım töreninden bir paylaşımı sosyal medya hesaplarında yer almıştır.

14 Nisan’da İzmir Büyükşehir Belediyesi ev sahipliğinde gençlerle gerçekleştirilen etkinliğin fotoğrafları paylaşılmıştır. Ayrıca sandık güvenliği kapsamında “14 Mayıs’ta gerçekleşecek seçimlerde her bir oy çok değerli. Halkın iradesinin sandığa güvenli ve şeffaf bir biçimde yansımaları için herkesi Türkiye Gönüllüleri’ne katılmaya davet ediyorum.” mesajı içeren bir video paylaşımına da yer verilmiştir.

15 Nisan’da Kırcaali’den Türk dünyası politikası, Akdeniz politikası, dış politika, savunma sanayi politikalarının devlet politikaları olduğu ve partilerden bağımsız olduğu belirtilen bir mesaj yayınlanarak bu politikaların şahsileştirilmeden sürdürüleceği ifade edilmiştir. 15 Nisan’da dört dakikalık bir video yayını yapılmıştır. “Türkiye’yi şahlandırmaya her şeyimizle hazırız. Vizyonumuz, şampiyonlar ligi ekonomistler, dürüst bürokratlar, çalışkan insanlar, bolca temiz yatırım parasıyla. Erdoğan şimdi bunu da yazar beyannameye, sonra da bir lansman patlatır. Koş Erdoğan koş da, sende bunların hiçbirisi yok.” mesajıyla paylaşılan video içeriğinde “Bay Kemal’in Tahtası” adı verilen çerçevede üretim, yatırım ve istihdam alanlarında yapılacakların sıralı olarak verildiği bir bilgilendirme yapılmıştır. Kısa video mesajların sosyal medya platformlarında daha fazla izlendiği, uzun içeriklerin ise özellikle genç sosyal medya kullanıcıları tarafından izlenmediği unsurunun bu çalışmada da göz ardı edildiğinin belirtilmesi gerekir.

16 Nisan’da akademisyenlerin özlük hakları, dul ve yetim aylıkları ile ilgili iyileştirme vaadi bulunan metinsel mesaj paylaşımları yapılmıştır. Ayrıca değişim senin elinde etiketiyle İzmir’de gençlerle yapılan bir söyleşiden kesit de paylaşımlar arasında yer almıştır. “Gençler ülkenin resetlenme zamanının geldiğinin farkında. Değişimin anahtarı da onların elinde. Anlatacağız, dinleyeceğiz, anlayacağız, birlikte resetleyeceğiz.” mesajıyla ilgili programın linki de paylaşılmıştır.

17 Nisan’da “Seçimin kaderini kim belirleyecek?” başlığı ile Kemal Kılıçdaroğlu gençlerle yapılan söyleşiden bir özeti hedef kitlesi ile paylaşmıştır. Bu paylaşım içerisinde özellikle gençlerin yurt sorunu ve yüksek öğretim ile ilgili değerlendirmeler görülmektedir. 17 Nisan’da Ayrıca “Kürtler” başlıklı

yaklaşık bir buçuk dakikalık bir video ile hedef kitlelere yönelik bir paylaşım daha yapıldığı görülmektedir. Bu paylaşımında Kürtlerin seçim kampanyası kapsamında suistimal edildiği, seçim dönemlerinde Kürtlere toplu bir yaftalama, terörist muamelesi yapma gibi bir durumun ortaya çıkarıldığı ve ayrıştırıcı bir dilin seçim uğruna kullanıldığı ifade edilmektedir. Seçim vaadi kapsamında buna asla izin verilmeyeceği de ayrıca vurgulanmaktadır.

18 Nisan'da Kemal Kılıçdaroğlu "Bay Kemal'in Tahtası! Evet yatırım parası da var, projelerimiz de var, şampiyonlar ligi insan kaynağımız da..." mesajıyla paylaştığı videoda dokuz özel ekonomi bölgesinde kurulacak elli ekonomi üssü vaadine ilişkin detayları paylaşmıştır. Kılıçdaroğlu 19 Nisan'da "Alevi" başlıklı video ile ilk kez oy kullanacak gençlere seslenmiş ve alevi kimliğine ilişkin bilgilendirme yapmıştır. Kılıçdaroğlu ülkenin can yakan mezhep tartışmalarından kurtulması için gençlerin oyuna ihtiyaç olduğunu ifade ederek destek istemiştir.

Kemal Kılıçdaroğlu 20 Nisan tarihinde sosyal medya hesaplarından 'Memur Teoman' başlıklı bir görüntü paylaşmıştır. Bu video içeriğinde devlet memurlarının çalışma şekillerine ilişkin değerlendirmeler yapmış ve memurların parti memuru gibi değil devletin memuru olarak görevlerini yerine getirmeleri gerektiğini belirtmiştir. Mesaj içeriğinde rüşvet almadığı için sürgün yediği ifade edilen Memur Teoman'ın ziyaret edilerek 15 Mayıs'tan sonra hak ettiği şekilde değerlendirileceği ifade edilmiştir. Mesaj içeriğinde tüm memurlara seslenen Kılıçdaroğlu, yolsuzluklarla ilgili evrak imhası işine girilmemesi gerektiğini belirtmiş ve 15 Mayıs'tan sonra yolsuzlukların izini süreceğini ifade etmiştir.

20 Nisan'da sosyal medya hesabından yine 2 paylaşım yapan Kılıçdaroğlu, Erdoğan'ın panik halinde olduğunu ifade ettiği mesajında devleti yönetenin vaadi olmayacağını taahhütü olacağını ifade etmiş ve kovid, yangınlar, ekonomik kriz ve deprem sırasında unutulana ama seçim sırasında hatırlanan halkın yararına bolca taahhütte bulunmalarını isteyerek devletin sözü olan bu taahhütleri Bay Kemal'in seve seve yapacağını hedef kitlesi ile paylaşmıştır.

"Neyse biz işimize dönelim. Ev hanımlarına Aile Destek Sigortalarını öderken, faiz hassasiyeti olanlara katılım bankası seçeneği vereceğiz. Katılım altın hesapları açtıracağız ve ödeme bu hesaplara yapılacak. Gençler bunu annelerinize anlatmamız için yardımınızı rica ediyorum." başlıklı 22 Nisan tarihli paylaşılan video mesajda Kılıçdaroğlu, en çok değer verdiği projenin Aile Destek Sigortası olduğunu belirtmiştir. Kemal Kılıçdaroğlu, geliri olmayan ya da geliri asgari ücretin altında olan vatandaşların gelirlerini asgari ücrete tamamlamak olmak üzere bu projeyi hayata geçireceği vadisini seçmen kitlesi ile paylaşmıştır. Kılıçdaroğlu 22 Nisan'da ayrıca tarım ve hayvancılık

alanında yapılacakları “Bay Kemal’in Tahtası” adını verdiği sayısal verileri kullandığı içerikle hedef kitlelerine ulaştırmıştır.

23 Nisan’da gençlerin yoğun olarak kullandığı “Tiktok” uygulaması için hazırlanan içeriği sosyal medya hesaplarından paylaşan Kemal Kılıçdaroğlu, iktidarın kendisine ait vaatleri kopyaladığını ve kullandığını ifade ederek bütünleme sınavlarına gönderme yaptığı seçim yarışını ilk turda bitirme çağrısı yapmıştır. 23 Nisan’da yapılan ve “yiğitlerim” başlıklı bir başka paylaşımda iki cumhurbaşkanı yardımcısı adayı Ekrem İmamoğlu ve Mansur Yavaş ile birlikte verilen video mesajda özellikle Türkiye’nin afetlere hazırlanması ve hane ekonomisinin güçlendirilmesi bağlamında yapılacak olan görev dağılımı hedef kitlelerle paylaşılmıştır. İki büyükşehir belediye başkanının sürece dâhil edilmesi 2019 yılında kazanılan seçimlerin anımsatılması bağlamında kampanyaya katılmaları bir strateji olarak kullanılmıştır.

25 Nisan’da “Bay Kemal’in Tahtası-4.” başlıklı video mesajda “Acil söndürülmesi gereken yangınlar var ama orta vadede halkımızı zenginleştirecek vizyon da şart. Ateşler söndürülür ama kalkınma için başka bir kafa lazım. Bu ancak şampiyonlar ligi insan kaynağı ve bolca yabancı yatırım ile olur. O da sadece bizde var.” içeriğiyle bir paylaşım yapılmıştır. Türkiye’nin dünyanın ucuz iş gücü ve Batı’nın mülteci deposu olmadığı vurgusu yapılarak endüstriyel dönüşümü sağlayacak atılımların yapılacağı vaadi ve bu atılımların nasıl olacağı sıralanmıştır.

“Yurt dışından oy kullanacak vatandaşlarımıza sesleniyorum. Ülkemize baharları getirmek ve Türkiye’nin dünyadaki itibarını en yükseğe taşımak için hepinizi Halil İbrahim Soframıza davet ediyorum. Bir de size özel vaatlerimizi duyun. Ülkenin düze çıkması için sorumluluğunuz var.” mesajıyla 27 Nisan’da yapılan iki paylaşımda AK Parti’nin kutsalları seçim için kullandığı ifade edilerek değişim için yine gençlerden destek istenilmiştir.

28 Nisan’da “Atatürk Havalimanı” başlığıyla gençlere seslenilen bir video mesaj paylaşımı yapılmıştır. Atatürk Havalimanının havacılık ve uzay çalışmalarının merkezi haline getirme vaadi içeren paylaşımda bunun nasıl gerçekleştirileceği seçmen kitleleriyle paylaşılmıştır. Beş dakikadan fazla süren paylaşım ile tersine beyin göçünün hedeflendiği de bu içerik içerisinde yer almıştır. Kemal Kılıçdaroğlu’nun video mesajlar ile özellikle genç seçmen kitlelerine ulaşma çabasının etkili bir kampanya stratejisi olduğunu ifade etmek gerekir. Ancak sosyal medya kullanıcılarının özellikle de gençlerin uzun içerikleri takip etmediği olgusunun kampanya materyallerine yansımadağı da vurgulanmalıdır. 28 Nisan’da Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu ile “Haydi Birlikte Sandığa, Haydi Türkiye Haydi”, GP lideri Ahmet Davutoğlu ile “Haydi Yeniliğe, Haydi Türkiye Haydi”, DEVA lideri

Ali Babacan ile “Haydi berekete, Haydi Türkiye Haydi”, DP lideri Gültekin Uysal ile “Haydi mutluluğa, Haydi Türkiye Haydi”, İYİ Parti lideri Meral Akşener ile “Haydi Tarih Yazalım, Haydi Türkiye Haydi”, SP lideri Temel Karamollaoğlu ile “Haydi umuda, Haydi Türkiye Haydi”, İBB Başkanı Ekrem İmamoğlu ile “Her şey Çok Güzel Olacak, Haydi Türkiye Haydi” ve ABB Başkanı Mansur Yavaş ile Birlikte Kazanacağız, Haydi Türkiye Haydi” içerikli seçmene seslenen kısa video mesajlar yayınlanmıştır. Uzun mesajlar içeren video mesajlarla karşılaştırıldığında birlikteliği ve kararlılığı içeren kısa mesajların daha etkili olduğu söylenebilir.

Kılıçdaroğlu 28 Nisan’da “Bay Kemal’in Tahtası” başlıklı video serilerinden beşincisinde İskenderun’da gemi inşa sanayisi kurulacağına dair bir içeriği seçmenlerle paylaşmış ve Türkiye’nin lojistik ve ticaret üssü vaadini dile getirmiştir. 29 Nisan’da kiralar başlığı ile bir video mesaj yayınlanmış ve kiraların yüksekliğinin nedeninin TOKİ’nin amacı dışında kullanılması ve sosyal konut üretimine gerektiği önemi vermediği belirtilmiştir. Seçim vaadi olarak TOKİ’nin amacı doğrultusunda sosyal konut üretimine döndürüleceği ifade edilmiştir. Ayrıca 29 Nisan’da DP lideri Gültekin Uysal’ın deprem bölgelerindeki moloz yığınlarıyla ilgili bir paylaşımı alıntılanarak depremzedelere yeni konutlarının anayasa gereği ücretsiz olarak verileceği ve deprem bölgelerinin moloz yığınlarından temizleneceği vaadi hedef kitlelerle paylaşılmıştır.

30 Nisan’da “Emekçiler” başlığı ile bir video mesajı yayınlanmış dört dakikalık bir içerik sunulmuştur. Beyaz yakalı mavi yakalı demeden orta sınıfın güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yoksulluk sınırının 30 bin liranın üzerinde olduğunu ifade ederek Kılıçdaroğlu, orta sınıfın güçlendirilmesi için neler yapacağını yedi başlık içerisinde hedef kitleleriyle paylaşmıştır.

1 Mayıs’ta “İlk Turda Bitirelim” başlıklı “Haydi Türkiyem Haydi” sloganlı müzikli içerik hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 2 Mayıs’ta “Kaçaklar, Sığınmacılar” başlıklı bir başka video mesaj yayınlanarak konunun yabancı düşmanlığı, sığınmacı düşmanlığı olmadığı belirtilerek sığınmacı sorunun nasıl çözüleceği ile ilgili içerik hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 3 Mayıs’ta “Bay Kemal’in Tahtası” başlıklı bir başka video mesaj ile petrokimya özel ekonomi bölgeleri kurulacağı vaadi seçmenle paylaşılmıştır. 4 Mayıs’ta Milli savunma sanayi başlıklı bir video mesajla savunma sanayinin devletin bir kolunu olduğu ve bu kolonu güçlendirme vaadi verilerek devlet ve parti işlerinin birbirlerine karıştırılmayacağı mesajı seçmenlerle paylaşılmıştır. 5 Mayıs’ta kamu ve memurlar başlıklı video mesaj ile en düşük memur maaşının asgari ücretin iki buçuk katına çıkarılacağı vaadi verilmiştir. Ayrıca polisler ve öğretmenler ile ilgili yapılacak iyileştirme ve düzenlemelere video içerisinde

yer verilmiştir. 5 Mayıs'ta Kılıçdaroğlu ayrıca çay taban fiyatının 15 TL'ye çıkarılacağı vaadini çay üreticileri ile paylaşmıştır.

5 Mayıs'ta organize sanat bölgeleri, 6 Mayıs'ta engelliler ve ailelerine yönelik vaatler, depremzedelere yönelik ücretsiz konut ve işyeri vaadi, "Ne Batı Ne Doğu Türk'ün Yolu" başlığıyla tarihi Türk yolu projesinin paylaşımı, 8 Mayıs'ta eğitimle ilgili vaatler, sağlık kentleri projesi, dijital alt yapı ile ilgili vaatler, 9 Mayıs'ta ilk turda bitirelim mesajı, 10 Mayıs'ta vizyon mesajı, 11 Mayıs'ta "Gerçekler" başlıklı video mesajda tarla ve mutfaktaki yangını söndürme vaadi, 12 Mayıs'ta "Anneler Seçecek" başlıklı bir video seçmenlerle paylaşılmıştır. 12 Mayıs'ta paylaşılan bir başka video ise Kılıçdaroğlu ile ilgili montajla hazırlanan bir videonun seçim kampanyası kapsamında kullanılmasına ilişkindir.

12 Mayıs'ta animasyon olarak hazırlanan ve "Bay Kemal çıktığı yoldan asla dönmez. Milletimiz için, milletimizle birlikte. Allah yardımcımız olsun." başlıklı bir video mesaj ile "halkın 418 milyar dolar parasının beşli çetelerden alınacağı bu doğrultuda tehdit ve suikast ile korkutulmaya çalışıldığı" içerikleri seçmen kitleleri ile paylaşılmıştır. Ayrıca 12 Mayıs'ta demokrasi vaadi içeren bir metin mesajı da seçmen kitleleriyle paylaşılmıştır.

13 Mayıs'ta "Mustafa Kemal Atatürk", "Sandıklarda olacak Kahramanlara", "Bay kemal'in en çılgın projesi demokrasidir gençler. Çünkü demokrasi ve özgürlük, gençlere hediye edilebilecek en iyi devrimdir." mesajlarından oluşan paylaşımlar yapılmıştır.

14 Mayıs'ta yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi adaylardan hiçbirinin % 50+1'i sağlayamaması üzerine ikinci tura kalmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu en yüksek oyu alan ikinci aday olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ikinci tura kalmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu'nun 14 Mayıs'a kadar olan kampanyası değerlendirildiğinde daha önce de belirtildiği gibi sosyal medyada video mesajlarla hedef kitlelere ulaşma şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Millet Buluşmaları kapsamında yapılan mitingler bir başka kampanya çalışması olarak görülmektedir. Sosyal medya platformlarında takip yapan kitlelerin uzun süreli içerikleri benimsemediği göz önüne alındığında uzun içerikli video mesajların seçmenleri etkilemekten uzak bir kampanya stratejisi olduğu ifade edilebilir. Daha çok ekonomi ve refah vaat eden mesajlar olmasına rağmen video mesaj yönteminin seçmen nezdinde etkili olmadığı seçim sonuçları bağlamında da göze çarpan bir husustur.

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turu için kampanya çalışmaları hemen başlatılmış ve 17 Mayıs'ta "Türkiye İçin Karar Ver" başlıklı bir video mesaj seçmen kitleleri ile paylaşılmış ve genel bir içerik kullanılmıştır.

“Vatanını Seven Sandığa Gelsin” başlıklı bir video mesaj ile Cumhurbaşkanı Erdoğan’la monolog içeren bir video mesaj 19 Mayıs’ta sosyal medya platformlarından paylaşılmıştır. 19 Mayıs’ta yurt dışında oy kullanacak vatandaşlara yönelik vaatleri içeren “Vatan borcu” başlıklı bir video mesaj yayınlanmıştır.

20 Mayıs’ta cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu’nun sosyal medya hesaplarından “Bu artık bir seçim değil, referandumdur. Bir önceki referandumun sonucu ortada... Sevgili gençler; montaj ve iftiralar her yerde, mesajımı yaymam için, bu namertliğe karşı birlikte mücadele etmeliyiz. Videomu her yerde paylaşın! Her yerde anlatın! Vatanını seven sandığa gelsin.” mesajı içeren bir video yayınlanmıştır. İkinci bir paylaşım da gençlerden bu mesajın paylaşımlarla yayılması istenilmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda sürenin de kısıtlı olması dolayısıyla video sürelerinin sınırlandırıldığı görülmektedir. Gençlerden sosyal medya platformlarından paylaşım desteği istenilmesinin ise bu kapsamda önemli olduğu ifade edilebilir.

“Gelen kaçaklar, kızlarımızın hayatını tamamen karartmadan, vatanını seven sandığa gelsin. Unutmayın, bu bir referandumdur!” mesajı içeren ve “Vatanını seven sandığa gelsin” çağrısıyla sona eren 18 saniyelik mesaj 22 Mayıs’ta Kemal Kılıçdaroğlu’nun sosyal medya hesaplarından yayınlanmıştır. 22 Mayıs’ta ayrıca “Kimin bu güzel vatandan kimin bu güzel vatanı satandan yana olduğu belli! Biz bu ülkeyi terörden ve mültecilerden kurtarmaya geliyoruz. Bu bir referandumdur; artık kimse kimseyi kandıramayacak. Sandığa gelmeyen 8 milyon vatandaşımızı ve tüm gençlerimizi sandığa çağırıyorum!” mesajıyla sandığa gitmeyen seçmenlerin harekete geçirilmeye çalışıldığı da belirtilmelidir. Sığınmacılar konusundaki mesajlarıyla cumhurbaşkanlığı seçiminde yaklaşık yüzde beşlik bir oy oranına ulaşan ve ikinci tura kalamayan Ata İttifakı cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan’ın aldığı oyların ikinci tur seçimlerde Kemal Kılıçdaroğlu tarafına kaydırılması için bir strateji takip edildiği bu kapsamda ifade edilebilir.

23 Mayıs’ta “Bu bir referandumdur. Ekonomik yıkımı yaşayan güzel ülkemizi son çıkışta kurtaracak mıyız, yoksa uçurumdan aşağı yuvarlanacak mıyız? Vatanını seven sandığa gelsin!” mesajı, 24 Mayıs’ta ise “Cehennemini kapılarını kapatacağız” mesajı seçmen kitleleriyle paylaşılmıştır. Ayrıca 24 Mayıs’ta, “Benim için değil kendiniz için geleceksiniz sandıklara gençler. 28 Mayıs, gençliğinizi geri almak için son şanstır. Bu sizin için yaşama sevinci referandumudur. Vatanını seven sandığa gelsin!” mesajı hedef kitlelere iletilmiştir. 25 Mayıs’ta kredi kartı borcu olan vatandaşlara faizi silinerek sadece anaparanın 36 ay vade ile ödeneceği, faizlerin ise devlet tarafından

karşılanacağı vaadini içeren bir video mesaj paylaşılmıştır. 26 Mayıs'ta ise EYT konusunda mağduriyet yaşayanların mağduriyetlerinin giderileceği bir içerik seçmenlerle paylaşılmıştır. EYT konusundaki çözümü içeren mesajın paylaşımı için de seçmenlerden destek istenilmiştir. Sosyal medya platformlarında yapılan kampanya sürecinin sosyal medya kullanıcıları tarafından da desteklenmesinin istenilmesi kampanya sürecinin sosyal medya platformları dışında etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilemediği şeklinde bir izlenime neden olmuştur. Belirli bir yaş grubunun dışında ve sayıca fazla olan ve sosyal medya kullanmayan bir hedef kitleye yeterince ulaşamadığı bu kapsamda ifade edilebilir.

Seçimden önceki son gün olan 27 Mayıs'ta 2019 yerel seçimlerinde kazanılan belediyelerin örnek gösterildiği bir video yayınlanmış ve başarının mümkün olduğu mesajı 2023 seçimleri için de hedef kitlelerle paylaşılmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu 27 Mayıs'ta yaptığı diğer paylaşımlarda; seçimin kazanılması halinde maçların şifresiz olarak TRT'de yayınlanmasının sağlanacağı ve TRT'nin milletin kanalı olacağı yine çiftçilere buğday taban fiyatının fark primi dâhil 13 TL olacağı vaatlerini sunmuştur. Kemal Kılıçdaroğlu 2.tur için yürütülen kampanyayı “Vatanımı seven sandığa gelsin!” video mesajı ile tamamlamıştır (x.com/kilicdarogluk).

İkinci tur için yapılan kısa süreli kampanya genel olarak değerlendirildiğinde özellikle genç seçmenlere yönelik kısa süreli video mesajların ağırlık kazandığı görülmektedir. Yine aynı şekilde çok sayıda kişinin ilgilendiği futbol maçları ve çiftçilerin buğday taban fiyatı ile ilgili mesajı hedef kitleleri etkilemeye yönelik çabalar olarak değerlendirilebilir. Seçimlerin ilk turu olan 14 Mayıs'a kadar paylaşım yapılan video mesajlarda sürelerin uzunluğu 2. tur için yapılan kampanyada göz önüne alınmış ve video mesajların süreleri sosyal medya kullanıcılarının dikkat ettiği sürelere çekilmiştir. Kampanyanın sadece sosyal medya üzerinden yürütülüyor görüntüsü bu bağlamda siyasal iletişim anlamında bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sosyal medya hesaplarında yapılan paylaşımlara bakıldığında vaatlerin görsellerle paylaşılması, hedef kitleleri zaman bağlamında daha fazla dikkate alan bir çerçeve olarak görülmektedir. Sosyal medyanın etki gücü tartışılmaz olup sadece sosyal medyadan bir kampanya stratejisi yürütmenin eksiklik olduğu da ifade edilmelidir. Seçmen kitleleri içerisinde 40 yaş ve üzeri çoğunluğun sosyal medyada daha kısa zaman geçirdiği düşünülmektedir. Bu hedef kitlelere billboardlarla gazetelerle ve televizyon kanalları ile ulaşılması gerektiği düşünülebilir. Yine 40 yaş üzeri seçmenlere içeriği kısa olan etkili mesajların iletilmesi gerektiği de vurgulanmalıdır. İkinci tur seçimlerde Kemal Kılıçdaroğlu yaklaşık % 48 olarak rakibinin gerisinde kalmıştır.

Yürütülen seçim kampanyasının etkili olduğu ancak yeterli olmadığı seçim sonuçlarından anlaşılmaktadır. 21 yıllık kesintisiz iktidar süreci bu seçimlerde de seçmen tarafından onaylanmış ve cumhurbaşkanlığı seçimi Millet İttifakı tarafından kaybedilmiştir. İktidar süreçlerinin bir yıpranma olgusu ile karşı karşıya olması durumu muhalefet tarafından kullanılamamıştır.

3.3. Cumhurbaşkanı Adayı Sinan Oğan'ın Seçim Çalışmaları

#OAnGeliyor etiketiyle paylaşım yapan 100 bin imza ile cumhurbaşkanı adayını gösterilen Sinan Oğan'ın ilk paylaşımı POMEM adaylarının bekletilmemesi içeriğini taşımaktadır. 2 Nisan tarihli "Ehline denk gelmeyen her şey ziyan olur. Can da, inci mercan da..." paylaşımı, "Sevgili kadınlar, Sizlerin, eşit şartlarda yaşayacağı toplumu inşa etmek için çalışacağız. Haklarınızı destekleyen İstanbul Sözleşmesi'nin yeniden tarafı olacağız. Kadın hakları, insan haklarıdır!" vaatli paylaşımı, "Uzman çavuşların özlük haklarını iyileştirmek yerine daha da kötü hale getirmek doğru bir politika değildir. Kadro, uzman çavuşlarımızın hakkıdır. İnşallah haklarını sonuna kadar savunacak ve adil bir hale getireceğiz." paylaşımı, 3 Nisan tarihli "Doğuda doğmuş büyümüş, Kürt kardeşlerimizle kirvelik yapmış birisi olarak o bölgenin sorunlarını çok iyi biliyorum. Sorunları çözmeye terörü bitirmekle başlayacağız." paylaşımı, 5 Nisan tarihli yargı mensupları ve infaz koruma memurlarına yönelik özlükle ilgili düzenleme vaadi paylaşımı ve 6 Nisan tarihli çocuklara, gençlere ve yetişkinlere aktivite ve spor alanlarına daha rahat ulaşabilme sözü paylaşımı yanı sıra önemli gün ve haftalar dolayısıyla yapılan kutlama mesajları, sosyal medya platformları ya da televizyon kanallarında yapılacak programlara ilişkin çok sayıda paylaşım yer almaktadır.

Cumhurbaşkanı adayını Sinan Oğan'ın ilk hafta paylaşımlarına bakıldığında daha çok metin mesajı tercih ettiği ve vaatlere yönelik görsel çalışması yapılmadığı görülmektedir. Yürütme erki adayının seçmen kitlelerine yönelik en önemli aracının vaat görselleri olduğu değerlendirildiğinde bu konuda bir çalışmanın ilk haftalar dolayısıyla öncelenmediği ifade edilebilir.

Cumhurbaşkanı adayını Sinan Oğan'ın 6 Nisandan itibaren yaptığı paylaşımlar incelendiğinde; "Biz, Chip Teknolojisi Üssü olan bir Türkiye hayal ediyoruz!", "Biz siyaseti son derece temiz bir dille yapıyoruz. Bize de aynı şekilde yaklaşılmasını bekliyoruz. Türkiye'ye ahlaki bir siyasi dil getireceğiz.", "Ata İttifakı Olarak Kürdistan Kurulmasına İzin Vermeyeceğiz!", "Tehdit ve tehlike bu kadar NET!", "Diğer üç aday da köhne eskimiş siyaseti temsil ediyor. Geleceği, Türkiye'nin aydınlık yüzünü Sinan Oğan temsil ediyor." Ülkemiz gençlerinin geleceğinden çalan tüm sığınmacı ve kaçakları geri

göndereceğiz. Hem de 1 numaralı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile...”, “Türk siyasetini gençleştireceğiz. Artık siyasetimizin dedelere değil dinamik, enerjik siyasetçilere ihtiyacı var.”, “14 Mayıs itibari ile politikalarımızı uygulamaya koyarak asgari ücreti yoksulluk sınırı olan 30.000 Türk lirasının üzerine çıkaracağız.” gibi mesajlardan oluşan ve katılım sağlanan TV programlardan kesitlerin hedef kitlelerle paylaşıldığı görülmektedir. Oğan’ın adaylık sürecinde ikinci haftanın içerisinde de seçmenlere yönelik bir görsel çalışması içinde bulunmadığı ifade edilebilir. Hedef kitlelerin uzun içerikli video ya da metin mesajlarına karşı ilgisi göz önüne alındığında kampanya stratejisi açısından riskli olduğunu vurgulamak gerekmektedir.

Cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan’ın sosyal medya hesaplarından yaptığı paylaşımlar iddialara cevaplar, cumhurbaşkanı adayi olarak katıldığı TV programlarından kesitler ve seçim ve sandık güvenliği bağlamında devam etmiştir. 12 Nisan tarihinde “Gıda arz güvenliğini sağlayacağız. Yerli ve milli üretimi destekleyeceğiz. Kendimize güvenirse başkalarından almamıza gerek kalmaz. Kızım Zeynep’in de dediği gibi “sonra ayıp olur” Burada biz üretebiliriz...” metniyle yapılan paylaşım kampanya materyali bağlamında değerlendirilebilir. 12 Nisan tarihli ve “Gençler internet sıkıntısı çekmeyecek! Gençlerimizin, vatandaşlarımızın ücretsiz internete kavuşacağı ve fatura korkusu yaşamayacağı #OAnGeliyor Unutmayın, #BirOyDeğiştirir” mesajıyla yapılan video paylaşım seçim kampanyası odaklı çalışmaların başladığı şeklinde nitelenebilir.

Ata İttifakı cumhurbaşkanı adayi Sinan Oğan’ın 13 Nisan’da 14 paylaşım yaptığı görülmüştür. Katılım sağlanan TV programları, ziyaret ve programlardan oluşan paylaşımlar arasında “14 Mayıs itibariyle kadınlarımızın ve çocuklarımızın şiddete, taciz ve tecavüze karşı korunması için etkili reformlar yapacağız. Unutmayın, #BirOyDeğiştirir” başlıklı vaat paylaşımı göze çarpmaktadır. Oğan’ın paylaşımlarında görüntü ve mesajdan oluşan 9 saniyelik bir video ile içerik oluşturduğu ifade edilebilir. Seçim vaatlerinin sunumunda görsel materyallerden yararlanma çalışmaları artmıştır.

14 Nisan’da “20 senede Türkiye’yi gerektiği yere getirememiş bir iktidara ve 20 senede iktidarı indirememiş bir muhalefete verecek bir senemiz daha yok. Artık ülkemizin genç ve dinamik bir cumhurbaşkanına ihtiyacı var.” mesajıyla seçim kampanyası bağlamında bir paylaşımı yapıldığı, diğer paylaşımların ise katılım sağlanan ya da sağlanacak olan TV programları şeklinde olduğu görülmüştür. 15 Nisan’da Sinan Oğan’ın sosyal medya hesaplarından “Artık kimse liyakatsizlikten ve adaletsizlikten korkmayacak! Adaleti ve liyakati tesis edeceğimiz #OanGeliyor” mesajıyla bir video mesaj paylaşımı yapılmıştır. Ayrıca çeşitli kutlama mesajları, Muharrem İnce ile

yapılan sandık güvenliği görüşmesi, İstanbul'da yapılacak olan aday tanıtım toplantısına dair duyuruların yer aldığı paylaşımlar yapılmıştır.

16 Nisan'da "Sinan Ateş'in ailesine ve sevenlerine sözüm var. Muhsin Yazıcıoğlu'nun dava arkadaşlarına sözüm var. Faili meçhul cinayetleri aydınlatacağımız #OAnGeliyor", açık oturum çağrısına verilen yanıt, İstanbul buluşması paylaşımları yapılmıştır. Ayrıca "Gençlerimiz artık hangi ülkeye gidebilirim diye düşünmeyecek. Beyin göçünün önüne geçeceğimiz #OAnGeliyor" mesajı ve video paylaşımı yapılmıştır.

17 Nisan'da "Ne domuz bağı ne Kandil dağı...", "Bir numaralı kararnamemiz 13 milyon sığınmacı ve kaçığın gönderilmesi olacakken iki numaralı kararnamemiz Afet Bakanlığı'nın kurulması olacaktır." mesajlı video paylaşım, "Oy ver Sinan Oğan'a Muhtaç olma kuru soğana :)" mesajlı görsel, "İktidar tarafından ötelenen, Türk milliyetçisi ve Atatürkçü olduğu için yetkin olduğu kadrolardan uzaklaştırılanlar için liyakati esas alan bir sistem sunacağız." başlıklı video mesaj, "Bugün betonlaşan şehirlerden kaçarak yeşile koşan bir neslimiz var. Bu sebeple, çağın getirdiği kolaylıkları üretimimize katkı sağlayacak şekilde kullanabilmek adına Köy Enstitülerini yeniden açacağız." mesajlı görsel paylaşımı yapılmıştır. Ayrıca 17 Nisan'da katılım sağlanan programlar ve yapılacak esnaf ziyaretlerine ilişkin bilgiler de cumhurbaşkanı Oğan'ın sosyal medya hesaplarından hedef kitlelerle paylaşılmıştır.

18 Nisan'da eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanacağı vaadi, seçim güvenliği konusunda hassas olunması mesajı ve "Köhne siyasetten yorulmadınız mı? Kutuplaştırıcı dilden bıkmadınız mı? Artık aydınlık yarınları konuşmanın zamanı gelmedi mi? O halde geçmişe bir sünger çekelim ve tertemiz bir sayfa açalım... #BirOyDeğiştirir#OAnGeliyor," mesajı seçmen kitleleri ile paylaşılmıştır. 18 Nisan'da ayrıca "Dili, dini, kültürü bir Türk dünyasını bütün hale getireceğimiz, iş birliklerini artıracığımız #OAnGeliyor" mesajıyla Türk dünyasıyla bütünleşme vaadi video mesaj olarak sunulmuştur.

19 Nisan'da "Adalet mülkün yani devletin temelidir! Adaletin olmadığı devlet çözülmeye başlar. Biz adaleti yeniden tesis edeceğiz." mesajıyla adalet vaadi, sanayi atılımlarının yükseldiği bir Türkiye mücadelesi vaadi, Sinan Ateş'in hesabının sorulacağı sözü, "Biz cumhurbaşkanı seçildiğimizde röportaj yaptı diye hiçbir gazeteci gözaltına alınmayacak! @serdarakinan#GazetecilikSucDegildir#OAnGeliyor" mesajıyla basın özgürlüğü vaadi, "Cumhur İttifakı denize düşünce yılana; Millet İttifakı da denize düşünce kara yılana sarılmış durumdadır! Tek çıkar yol tüm yılanların başını ezecek olan ATA İttifakı ve Sinan Oğan dır. #OAnGeliyor" mesajı ile seçim işbirliklerine yapılan gönderme hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 19-21

Nisan tarihleri arasında ayrıca; seçim gezileri, katılım sağlanan TV ya da sosyal medya platformu programları ve yapılan ziyaretlere ilişkin paylaşımlar yapılmıştır.

21 Nisan'da "Arena Statlarının yeniden Atatürk Stadı olmasını istiyorsan unutma! #BirOyDegistirir" mesajıyla adı değiştirilen stadyumların tekrar eski isimlerine dönüştürüleceği vaadi, 22 Nisan'da Türk dünyasında birliğin katlanacağı vaadi ve #BirOyDegistirir etiketli paylaşımlar yapılmıştır. 23 Nisan'da CHP'nin "Suriyelilerin geri dönüşü mutlaka gönüllülük üzerine olacak" içerikli bir açıklaması alıntılanarak "Biz sizden farklı olarak açıkça söylüyoruz; 'Gerekirse zorla'" paylaşımı yapılarak sığınmacılar konusundaki tutum ve vaat hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 23 Nisan kutlaması, yurt dışı gezileri ve katılım sağlanan etkinliklerin yanı sıra Türk ismini her yerden silmeye çalışanlara karşı Kızılay'ın tekrar Türk Kızılay'ı yapılacağı ve "#TürkiyeGöçmenistanOlsun diye Cumhurbaşkanı olduğumuzda ilk kararnamemiz, göçmenleri ülkelerine göndermek için olacak" vaatleri hedef kitlelerle paylaşılmıştır.

24 Nisan'da "Devletin sadece uçak kiralamaları için bu yılın ilk 3 ayında harcadığı para ile 120 bin konteyner almak ve halen çadırlarda yaşayan depremzedeleri korunaklı bir alana geçirmek mümkün. Üstelik Cumhurbaşkanlığı'na ait 13 uçak varken... Bizim dönemimizden itibaren tasarruf olacak. SÖZ!!!" vaadiyle hem bir eleştiri hem de vaat içeren bir paylaşım yapılmıştır. "Doktorlar giderse gitsin diye bir mantık olamaz. Ülkemizin kıymetli evlatlarına üvey evlat muamelesi yapılmasına son vereceğimiz #OAnGeliyor" mesajıyla katılım sağlanan bir programdan yapılan alıntı seçmen kitleleriyle paylaşılmıştır. 24 Nisanda ayrıca "Kutlu Turan, büyük Türkiye hayali ile canhıraş çalışan sizlerle birlikte başaracağız. Unutmayın; #BirOyDegistirir" başlığıyla bir video paylaşımı yapılmıştır.

25 Nisan'da "Bu toprakların insanların öğrencisinden siyasetçisine, gencinden yaşlısına artık birbirine saygı göstereceği #OAnGeliyor" mesajıyla bir video paylaşımı, 26 Nisan'da "Esnafın yüzünün güleceği #OAnGeliyor ... Unutma #BirOyDegistirir" mesajlı video paylaşımı, 27 Nisan'da "Dış politikamızın vazgeçilmez unsurlarından olan Mavi Vatan'ı daha güçlü savunacağız. Unutma; #BirOyDegistirir" mesajlı video paylaşımı, 28 Nisan'da "Bugün Şehit Aileleri Federasyonu'nu ziyaret ettik. Şehit aileleri ve federasyon başkanımız Hamit Köse ile görüştük. Vatan uğruna toprağa düşmüş tüm şehitlerimizi rahmetle anıyoruz. İktidara geldiğimiz zaman gazilerimize gereken her türlü desteği sağlayacağız ve şehitlerimizin mukaddes hatırasına, geride bıraktıklarına devlet olarak en üst düzeyde sahip çıkacağız." görsel paylaşımı, 29 Nisan'da "Biz kazanırsak adalet hakim olur."

mesajlı katılım sağlanan bir programdan video paylaşımı, 30 Nisan'da “Her bir vatanseverin, her bir Türk milliyetçisinin, her bir Atatürkçünün seçimlerin en azından birinci turunda neden ATA İttifakına ve Cumhurbaşkanı Adayı Sinan Oğan’a oy vermesi gerektiğini tane tane anlattık. Saatlerce konuşmaya, sayfalarca yazmaya gerek yok. Bu videoyu izleyin, izlettirin, Türk milleti gerçekleri görsün ve kararını ona göre versin. Seçimlerin ikinci tura kalacağı net bir şekilde ortadayken Türk milletinin safı belli olsun, biz ikinci tura kalacağımıza inanıyoruz ama eğer biz ikinci tura kalamazsak siz yine istediğinize verin. Gelin Türk milletini sigortasız bırakmayın, güvencesiz bırakmayın, HDP ve HÜDA PAR’ın insafına bırakmayın. Seçimlerin belirleyeni Türk milliyetçileri olsun. Bu videoyu mümkün olduğu kadar çok insana ulaşması için paylaşın lütfen... #OAnGeliyor” başlıklı video paylaşımı yapılmıştır. 30 Nisan’da ayrıca “Biz geldiğimizde tüm sığınmacı ve kaçakları göndereceğiz. Sığınmacılar ve kaçaklar kalsın diyenler size; Sığınmacılar ve kaçaklar gitsin diyenler bize oy verecek!” mesajlı bir paylaşım daha yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sığınmacıları göndermeyeceğini ifade ettiği bir video kesiti alıntılanarak yapılan paylaşım ile sığınmacılara yönelik yürütülecek politikalar tekrar vurgulanmıştır. 30 Nisan-6 Mayıs tarihleri arasında vatandaş buluşmalarını içeren şehir ziyaretleri ve katılım sağlanan TV programları ile ilgili paylaşımlar yapılmıştır.

6 Mayıs’ta “500 bini aşkın İ.İ.B.F’linin mağduriyetini bir İ.İ.B.F mezunu Cumhurbaşkanı adayı olarak çok iyi anlıyorum. Görev başına geldiğimizde bu sorunu çözeceğimizden hiçbir İİBF mezunu kardeşimizin şüphesi olmasın. Tüm bu sorunları çözeceğimiz #OAnGeliyor” mesajıyla İ.İ.B.F mezunlarına yönelik çözüm vaadi paylaşılmıştır. 6 Mayıs’ta “Ülkenin geleceğini emeklilik yaşı geçmişlerde aramayın #OAnGeliyor” mesajıyla gençlere yönelik destek isteği içeren bir video mesaj yayınlanmıştır. 7 Mayıs’ta “Kamu personel alımlarında yaşanan fırsat eşitsizliğine son vereceğimiz #OAnGeliyor” mesajıyla yayınlanan video mesaj ile özellikle İ.İ.B.F mezunlarının yaşadığı atama sıkıntısı ile ilgili çözüm vaadi hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 7 Mayıs’ta “Uzman Çavuşlarımızı muvazzaf statüye geçireceğimiz ve mesleki güvenceye kavuşturacağımız #OAnGeliyor” başlığı içeren video mesaj ile uzman çavuşlara yönelik mesleki güvence vaadini hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 8 Mayıs’ta Kilis’te yapılan ziyaretlerden kareler paylaşarak “Sığınmacı ve kaçakların ülkelerine döneceği, ekonominin rayına oturacağı #OAnGeliyor” mesajı paylaşılmıştır. Suriyeli sığınmacı yoğunluğunun en fazla olduğu iller arasında yer alan Kilis’ten sığınmacı sorununun çözüleceği mesajı tekrar paylaşılmıştır. 8 Mayıs’ta ayrıca “100 bin öğretmen ataması yapacağımız ve öğretmenlerin mali durumlarını iyileştireceğimiz #OAnGeliyor” video mesajı paylaşılarak atama bekleyen

öğretmen adaylarına seslenilmiştir. Ayrıca 8 Mayıs'ta başka bir video mesaj ile özel sektörde çalışan öğretmenler için taban maaş belirleneceği ve sendikalaşmalarının teşvik edilip çalışma şartlarının düzenleneceği vaadi paylaşılmıştır.

9 Mayıs'ta "Sağlıkta şiddeti ortadan kaldıracacağız, doktorlarımızın çalışma koşullarını iyileştireceğiz ve yurtdışına gitmelerini engelleyeceğiz. Az kaldı #OAnGeliyor" başlıklı video mesaj ile sağlık çalışanlarına yönelik vaatler hedef kitlelerle paylaşılmıştır. 9 Mayıs'ta ayrıca "Hastane ve Cezaevleri başta olmak üzere Psikoloji Bölümü mezunlarının tüm kamu kurumlarında istihdam edilmelerini sağlayacağız." başlıklı video mesaj ile psikolog istihdamına yönelik vaat paylaşımı yapılmıştır.

9 Mayıs'ta TRT'de yayınlanan propagandakonusmasından bir kesit ""Eşitler arasında birinci" hukukuna son vereceğimiz, herkes için adaletin sağlanacağı #OAnGeliyor" içerikli bir video mesaj yayınlanmıştır. Aynı gün "İnfaz ve Koruma memurlarının özlük haklarını iyileştireceğiz, ücretlerini artıracacağız ve yıpranma payı vereceğiz." mesajıyla infaz ve koruma memurlarına yönelik iyileştirme sözü verilmiştir. 10 Mayıs'ta "Kamuda çalışan Mühendisler için Meslek Kanunu çıkararak maaş, özlük ve emeklilik haklarında iyileştirme yapacağız." içerikli kamu mühendislerine yönelik düzenleme mesajı, devlet kurumları arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılarak gazilere hak ettiği değeri göreceği mesajı, sözleşmeli erlerin istihdamı ile ilgili yönetmeliğin bir an önce çıkarılarak yaşanan mağduriyetlerin giderileceği mesajları hedef kitlelerle paylaşılmıştır.

12 Mayıs'ta "Bağkur ve SSK arasındaki emekli maaş farklarını ortadan kaldıracacağız, 9000 prim günü şartını düşüreceğiz, deprem bölgesinde EYT şartlarını sağlamış fakat vefat etmiş vatandaşlarımızın ailelerine gerekli desteği sağlayacağız, staj ve çıraklık başlangıcını SGK giriş tarihi olarak başlatacağız." mesajıyla bir video paylaşım yapılmış ve EYT kaynaklı eşitsizliklerin giderileceği hedef kitlelerle paylaşılmıştır.

13 Mayıs'ta "Memleket topraklarının bereketini bilen bir çiftçi çocuğu olarak tüm çiftçilerimizin çiftçiler gününü kutluyorum. Çiftçilerimizin kadrinin bilineceği; #OAnGeliyor" başlıklı video paylaşım ile kampanya süreci sona ermiştir (x.com/DrSinanOgan).

14 Mayıs 2023 tarihinde yapılan seçimlerde Ata İttifakı cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan, oy oranı olarak ilk iki sırada yer alamadığından seçimlerinin ikinci turuna katılma olanağını kaybetmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci tura kalmasında kazanılan yaklaşık % 5'lik oy oranı ile Ata İttifakı ikinci turda destekleyeceği aday bakımından kilit ittifak durumuna gelmiştir.

ATA İttifakı ortağı Zafer Partisi'nin Genel Başkanı Ümit Özdağ, CHP lideri Kılıçdaroğlu'nu, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile görüşme gerçekleştiren Oğan seçimlerin ikinci turunda belirli şartlar dâhilinde Cumhur İttifakı adayı Erdoğan'ı destekleme kararı almıştır (cnnturk.com, 2023). Ata İttifakının kurucu partisi olan Zafer Partisi genel başkanı Ümit Özdağ 24 Mayıs 2023te düzenlediği basın toplantısında “Yılda 11 milyar dolar sığınmacılara harcayarak Türk halkının fakirleşmesini engelleyemeyiz. 14 Mayıs seçimlerine giderken Zafer Partisi olarak sığınmacıların vatanlarına geri gönderilmesi için seçmene bir çağrıda bulunduk. İkinci tur için Numan Kurtulmuş gelip bizden destek istedi. Ancak Kurtulmuş'un ifadelerinde sığınmacıların vatanlarına dönmesi için bir politika yer almadı. Kemal Kılıçdaroğlu ile de bir fikir birliğine vardık. Zafer Partisi olarak Cumhurbaşkanı seçiminin ikinci turunda Kılıçdaroğlu'nu destekleyeceğiz” diyerek Millet İttifakı cumhurbaşkanı adayı Kemal Kılıçdaroğlu'nu destekleme kararını duyurmuştur.

3.4. Cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce'nin Seçim Kampanyası

Cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce'nin seçim kampanyaları kapsamında paylaştığı ve 4 sayfadan oluşan ilk görsel “Aday olduğum için bana kızan değerli kardeşlerime” başlığıyla yer almakta ve cumhurbaşkanlığı adaylık süreci ve hakkındaki iddialara cevap içeren uzun bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Paylaşımın 10 milyon üzerinde görüntüleme, 35 bine yakın beğeni, 7500'e yakın retweet ve 11 bini aşan yorumla etkileşim anlamında önemli bir paylaşım olduğunu belirtmek gerekmektedir. 3 Nisanda yapılan bir paylaşımında “Ne sağdan, ne soldan Atatürk'ün yolundan” başlıklı Anıtkabir ziyareti görseli bir paylaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. İnce, 4 Nisan tarihli “Emekli maaşımdan, Sayın Kemal Kılıçdaroğlu ve Sayın Sinan Oğan'ın Cumhurbaşkanlığı seçim hesaplarına sembolik bir bağışta bulundum. Açıldığında Sayın Erdoğan'ın hesabına da bağışta bulunacağım. Tüm Cumhurbaşkanı adaylarına içlerindeki Memleket sevgisi kadar başarılar diliyorum.” başlıklı video mesajı ile siyasetin dilini yumuşatmak amacıyla olduğunu belirten bir içerikle de paylaşımlarına devam etmiştir. 4 Nisan tarihli “Vatan Savunmasının Sözleşmesi Olmaz” başlığı ile uzman çavuşlarının kadro sorununun Memleket Partisi tarafından çözüleceğini ifade eden paylaşım cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce'nin ilk hedef kitleye yönelik mesajı olarak karşımıza çıkmıştır.

Muharrem İnce'nin 4 Nisan'dan itibaren kendisine yönelik iddialara cevap, değerlendirme içeren metinlerden oluşan tweetler, iftar buluşmaları ve planlanan miting görseli paylaşımları olmuştur. İlk hafta içerisinde sosyal medya hesabından kampanya görseli niteliği taşıyan bir paylaşım yapılmamıştır. Bir ittifaktan bağımsız olarak sürdürülmeye çalışılan kampanya

süreci ve ekonomik olanaklar ile henüz yeterli hazırlığın yapılmamış olması gibi etkenlerin söz konusu olduğu bu bağlamda ifade edilebilir.

9 Nisan tarihli “Memleket Partisi olarak biz netiz. Suriyelileri ülkelerine göndereceğiz. Yabancıya konut satışını yasaklayacağız. Tek bir çocuğumuzu bile tarikat yurtlarına muhtaç etmeyeceğiz!” mesajıyla paylaşılan mitingden bir video ile hedef kitlelere ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarımın ayağa kaldırılarak tarımsal ürünlerin ucuz hale getirileceği, devlet okullarının niteliğinin artırılacağı, gençlerin istihdamı, üniversite öğrencilerinin yurt sorunun çözülmesi, Türkiye’de üretilen yerli araçlarda ÖTV düzenlemesi ve yüz bin yeni öğretmen ataması yapılacağı gibi iki buçuk dakikalık birçok ekonomik içerikli vaadin olduğu bölüm paylaşılmıştır. 10 Nisanda aynı mitingden “Gençler hiçbir yere gitmek yok, bu Memleket bizim” başlığı ile paylaşılan bölümde ise doktorların yurt dışına gitmemesi çağrısı, üniversite rektörlerinin cumhurbaşkanınca atanmayacağı ve üniversite öğrenci burslarının asgari ücretin yarısı olacağı vaatleri paylaşılmaktadır. Cumhurbaşkanı aday Muharrem İnce’nin mitinglerden kesitlerle kampanya materyali üretme stratejisi uyguladığı ifade edilebilir.

Cumhurbaşkanı aday Muharrem İnce’nin 13 Nisan’a kadar iddialara cevap ve katılım sağlanan TV programı duyurusu ile karşılaşılmaktadır. 13 Nisan’da yapılan metin mesajı paylaşımında seçime yönelik tespit ve vaatler sıralanmıştır. “Olmayan mülteci ve sığınmacı politikası, olmayan sınır güvenliği neticesinde ülkemize giren milyonlarca insanın, konut fiyatları ve kiralar üzerinde oluşturduğu baskı yetmezmiş gibi vatandaşlık için yabancılara yapılan konut satışları, konut fiyatlarını astronomik düzeylerde artırmakta ve vatandaşlarımız barınma sorunu yaşamaktadır. Yaşadığımız deprem felaketi nedeniyle büyükşehirlerde deprem bölgesinden gerçekleşen göç, bu şehirlerimizdeki kiraları ve ev fiyatlarını daha da artırmıştır.” tespitleriyle başlayan mesajda İnce; yabancıya konut satışının hemen durdurulacağı, mal sahipleri arasındaki davalar nedeniyle boş kalan konutlara geçici olarak el konulacağı, boş konutlar için ek vergi getirileceği, tapudaki alım satımların gerçek değerler üzerinden yapılmasının sağlanacağı ve paranın gayrimenkule akmasına sebep olan yanlış ekonomi politikasının terk edileceği vaatlerini sıralamıştır.

14 Nisan’da Muharrem İncenin sosyal medya hesaplarından Rize’de yapılan etkinliğe ilişkin iki paylaşım yapılmıştır. “Rize’deyiz. Türkiye ne tek adama ne de tek adaya mahkum değildir. Üçüncü bir seçenek var, üçüncü bir yol var, Memleket Partisi var!” mesajıyla yapılan paylaşımın yanı sıra gençlerle birlikteyiz içerikli bir video paylaşımı da yapılmıştır. 16 Nisan’da Twitter Space odasında gençlerle söyleşinin olacağını duyuran bir görsel ve

programın başladığına dair bir başka görsel paylaşımı yapılmıştır. Ayrıca “Çok güzelsin Ankara. Üçüncü yolda hep birlikte yürüyüp hep birlikte başaracağız” mesajıyla Ankara’da yapılan bir yürüyüşten kareler paylaşılmıştır.

Memleket Partisi cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce’nin sosyal medya paylaşımları incelendiğinde katılım sağlanan programlardan görüntüler, iddialara verilen cevaplar, düzenlenen mitinglerden ve yapılan ziyaretlerden alınan fotoğraf karelerinin ağırlıklı olduğu görülmektedir. Seçim vaatleri bağlamında paylaşımların ise az olduğu görülmektedir. Muharrem İnce’nin seçim vaatleri partisinin resmi sosyal medya hesaplarından yayınlanmıştır.

22 Nisan’da “Erdoğan sen gideceksin. Memlekete huzur gelecek, barış gelecek, neşe gelecek!” mesajlı video paylaşımı, 23 Nisan’da “Türkiye’yi Suriyelileştirip çökertmeye çalışan bizzat Davutoğlu ve sensin Erdoğan. Seni de Suriyelileri de göndereceğiz.” başlıklı video paylaşımı, 24 Nisan’da “Polisimiz, AKP’nin değil Devletin polisidir. Bu milletin polisidir. Ben canımı emanet ettiğim polislerin hakkını yedirtmem!” başlıklı video paylaşımı, 26 Nisan’da “Yurt dışında oy kullanan kardeşlerimize.” başlığıyla yurt dışında yaşayan vatandaşların sorunlarına yönelik çözüm vaatlerini içeren üç dakikalık bir video mesaj paylaşımı, 27 Nisan’da “Uzman çavuş kardeşlerime” başlıklı bir video mesaj ile uzman çavuşların özlük hakları ve sosyal hakları içeren vaat paylaşımı, 28 Nisan’da “Savunma sanayiinde oyunun kurallarını yeniden yazacağız” 29 Nisan’da “Özel öğretim kurumlarında çalışan meslektaşlarıma” başlıklı video mesaj ile özel öğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin gelirlerine yönelik düzenleme vaat paylaşımı, 30 Nisan’da “Motorlu kurye kardeşlerim, sizin sorunlarınızı 3 günde çözeceğiz. Sözümüz söz” başlıklı video paylaşımı ile kuryelere yönelik çözüm vaadi, “Konut fiyatlarındaki ve kiralardaki artışı durdurmak için” başlıklı bir video mesaj ile konut ihtiyacı ve kiralarla ilgili yasal düzenleme ve çözüm vaatleri paylaşılmıştır.

2 Mayıs’ta “Farklılıklarımız” başlıklı bir bildiri görseli paylaşan cumhurbaşkanı adayı Muharrem İnce cumhurbaşkanı olması durumunda hiç kimsenin etnik kökeni, mezhebi, inancı ya da inançsızlığına göre pozisyon alıp menfaat sağlayamayacağı vaadini seçmen kitleleri ile paylaşmıştır. 2 Mayıs’ta “Astsubay kardeşlerime” başlıklı video mesaj, 5 Mayıs’ta BDDK, SPK, Rekabet Kurumu, EPDK ve diğer saygın bağımsız ve saygın olması gereken kurumların dünyadaki örneklerine uygun olarak yeniden yapılandırılacağı vaadi paylaşılmıştır.

6 Mayıs’ta “FETÖ’yü kendi elleriyle besleyip büyütenlere mahkûm değilsin Türkiyem. Yepyeni, pırıl pırıl, hiç kirlenmemiş bir parti var, Memleket Partisi var. Sizin yeriniz tam Memleket Partisi!” mesajlı video paylaşım, 7 Mayıs’ta “Sorunun kaynağı olan Erdoğan, bu ülkenin hiçbir sorununu çözemez. Biz

Memleket Partisi olarak Türkiyemizin tüm sorunlarını çözmeye hazırız!” başlıklı mesaj paylaşımı, 8 Mayıs’ta “Girin koluma, düşün peşime; gelin Atatürkçülerin Partisi Memleket Partisi’ni Meclis’e taşıyalım. Hep birlikte #MemleketMeclise” başlıklı video mesaj paylaşımı, 9 Mayıs’ta “Gençler; ben size ölmeyi değil, öldürmeyi değil, yaşamayı ve yaşam sevincini vaat ediyorum. Gülmekten, sevmekten, müzikten ve danstan vazgeçmeyin.” mesaj paylaşımı yapmıştır (x.com/vekilince).

Muharrem İnce 11 Mayıs’ta Memleket Partisi Genel Merkezinde düzenlediği bir basın açıklaması ile cumhurbaşkanlığı adaylığından çekildiğini duyurmuştur. Bu kapsamda yurt dışında oy verme işleminin gerçekleşmesi ve seçim pusulalarının basımı dolayısıyla Muharrem İnce’ye verilen oyların sayılacağı YSK tarafından duyurulmuştur.

4. SEÇİM SONUÇLARI

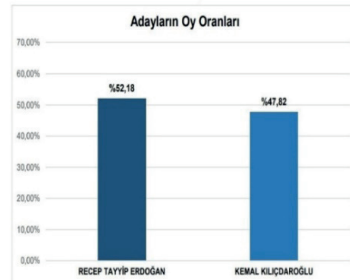
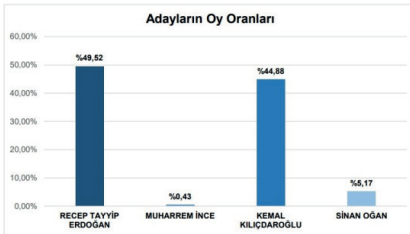
2023 Cumhurbaşkanlığı seçimleri ilk turda sonuçlanmamış, Muharrem İnce’nin seçimden önce yarıştan çekilmesiyle üç aday arasında gerçekleşen seçimde % 50+1’lik çoğunluk sağlanamamıştır. İlk turda Cumhurbaşkanı Erdoğan % 49,52, Millet İttifakı adayı Kemal Kılıçdaroğlu % 44,88 ve Ata İttifakı adayı Sinan Oğan % 5,17 oy almıştır. Adaylıktan çekilen Memleket Partisi lideri Muharrem İnce’nin ise % 0,43 oy aldığı görülmüştür. İlk turda en yüksek oy alan iki aday Recep Tayyip Erdoğan ve Kemal Kılıçdaroğlu ikinci tura kalmıştır.

28 Mayıs’ta gerçekleşen cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ikinci turunda Cumhurbaşkanı Erdoğan % 52,18 oy oranı ile cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmıştır. Kemal Kılıçdaroğlu ise % 47,82 oy oranında kalmıştır.

Görsel 1: Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonuçları

ADAYLAR	YURT İÇİ	YURT DIŞI	GÜMRÜK KAPILARI	ÜLKE GENELİ	OY ORANI (%)
RECEP TAYYIP ERDOĞAN	26.086.102	967.180	80.567	27.133.849	49,52
MUHARREM İNCE	216.470	15.759	3.554	235.783	0,43
KEMAL KILIÇDAROĞLU	23.873.749	665.111	56.318	24.595.178	44,88
SİNAN OĞAN	2.796.613	28.218	6.408	2.831.239	5,17
TOPLAM	52.972.934	1.676.268	146.847	54.796.049	100,0

ADAYLAR	YURT İÇİ	YURT DIŞI	GÜMRÜK KAPILARI	ÜLKE GENELİ	OY ORANI (%)
RECEP TAYYIP ERDOĞAN	26.890.529	1.059.494	84.566	27.834.589	52,18
KEMAL KILIÇDAROĞLU	24.728.027	714.965	61.732	25.504.724	47,82
TOPLAM	51.418.556	1.774.459	146.298	53.339.313	100,0

Kaynak: ysk.gov.tr, 2023

28.Dönem TBMM seçimlerinde AK Parti % 35,32 oy oranı ile seçimi birinci sırada tamamlamış, CHP % 25,41 oy oranı ile ikinci en yüksek oy oranını elde etmiştir. MHP % 10,04, İYİ Parti % 9,9, Yeşil Sol Parti ise % 8,79 oy oranına ulaşmıştır. % 1 oranını sadece TİP, ZP ve YRP elde edebilmiştir. TİP % 1,72, ZP % 2,28 ve YRP % 2,86 oy oranı elde etmiştir. Hem cumhurbaşkanlığı seçimine giren hem de kendi listeleriyle TBMM seçimlerine katılan Muharrem İnce'nin lideri olduğu Memleket Partisi ise % 1 oranını geçememiştir (ysk.gov.tr, 2023).

Görsel 2: Siyasi Partilerin Oy Oranları Dağılımı

Kaynak: ysk.gov.tr, 2023

14 Mayıs 28.Dönem TBMM seçimleri dolayısıyla yapılan oylama doğrultusunda ortaya çıkan sandalye dağılımları; AK Parti 263 milletvekili, CHP 130 milletvekili, Yeşil Sol Parti 55 milletvekili, MHP 50 milletvekili, İYİ Parti 44 milletvekili, SP 20 milletvekili, DEVA 15 milletvekili, YRP 5 milletvekili, HÜDA-PAR 4 milletvekili, TİP 4 milletvekili, DP 3 milletvekili, DBP 2 milletvekili, EP 2 milletvekili, HDP 2 milletvekili ve DSP 1 milletvekili olarak gerçekleşmiştir (<https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi>, 2023).

5. SONUÇ

Cumhurbaşkanlığı seçim süreci Kahramanmaraş merkezli depremlerin ortaya çıkardığı yıkımın etkisinde geçmiştir. Cumhurbaşkanlığı cumhurbaşkanı adayı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın tamamlanan yatırımların açılış törenlerini gerçekleştirmesinin, yeni yatırımların ve deprem bölgesi için yapılan çalışmaların duyurulmasının 2023 seçimlerine gidilirken Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti'ye katkı sağladığı düşünülebilir. 2023 seçimleri kampanya döneminde yapılanlar/yapılacak olanlar çerçevesinde yürütülen kampanyanın başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Yapılan yatırımlar, savunma sanayinde yaşanan gelişmeler, enerji kaynakları ile ilgili yapılan çalışmalar ve keşifler, işçi ve memurlarla ilgili özlük haklarında

yapılan düzenlemeler, deprem bölgesinde yapılanlar ve yapılacak olanların duyurulması, farklı toplumsal kesimlere yönelik vaatler ve düzenlemeler gibi birçok alanda yürütülen seçim çalışmaları hem TBMM seçimlerinde hem de cumhurbaşkanlığı seçimlerinde etkisini göstermiştir. 2023 cumhurbaşkanlığı seçimlerini ilk turda oy oranı olarak önde tamamlayan ve ikinci turda da % 52 oy oranı ile seçimi sonuçlandıran Recep Tayyip Erdoğan kazanmıştır.

Millet İttifakının cumhurbaşkanı adayı CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, kampanya döneminde tüm toplumsal kesimlere yönelik başta ekonomik olmak üzere sunduğu vaatlerle aktif bir kampanya dönemi geçirmiştir. Cumhurbaşkanı adayı Kılıçdaroğlu, yatırım programları, çalışanlar, emekliler, kadınlar, gençlere yönelik vaatler, deprem bölgesi için yapılacak olanlar gibi tüm toplumsal kesimlere yönelik çok sayıda vaat paylaşımı yapmıştır. Sosyal medya platformlarını aktif olarak kullanan Kemal Kılıçdaroğlu'nun kampanyasında kullandığı video mesajlar süre açısından uzun tutulmuştur. Sosyal medyadaki ortalama izleme süreleri göz önüne alındığında video mesaj sürelerinin uzun kaldığı söylenebilir. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Millet İttifakı ile birlikte en önemli vaatleri arasında yer alan “Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem”e Dönüş ve demokrasi vadinin seçmen nezdinde istenilen etkiyi yaratmadığı görülmektedir. Kemal Kılıçdaroğlu'nun cumhurbaşkanlığı seçimlerinde muhalefet bloğunun tamamının oyunu aldığı görülmüştür.

Ata İttifakı cumhurbaşkanı adayı Sinan Oğan, kampanya sürecinin başlarında katılım sağlanan TV programlarından kesitlerle yapılan paylaşımlarla bir kampanya süreci organize etmiştir. İlerleyen süreçte kısa süreli video mesajlarla hedef kitlelere ulaşmaya çalışan Oğan, seçmenin iki ittifaktan birine mahkûm olmadığı savıyla etkili bir kampanya süreci yönetmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçiminin ikinci tura kalmasıyla tercihini Cumhuriyet İttifakından yana yapan Sinan Oğan, 2023 cumhurbaşkanlığı seçim sonuçlarını etkileyen ittifak adayı olarak görülebilir.

2023 cumhurbaşkanlığı seçimlerinin dördüncü adayı Memleket Partisi lideri Muharrem İnce “Ne Sağ’dan Ne Sol’dan Atatürk’ün yolundan” paylaşımıyla kampanyasını başlatmış ve sosyal medyada yapılan paylaşımlarla vaatlerini seçmen kitleleriyle paylaşmıştır. Kendisine yönelik iddialara sıklıkla cevap veren İnce, birçok kesime yönelik de vaatlerde bulunmuştur. Ancak etkili olması beklenen vaatlerin görseller olarak Memleket Partisi sosyal medya hesaplarından yapılması kampanya kurgusu açısından bir eksiklik olarak ifade edilebilir. Cumhurbaşkanı adaylığı eleştirilere sebep olan İnce, cumhurbaşkanlığı adaylığından ayrılması sebebiyle de eleştirilmiştir.

2023 cumhurbaşkanlığı seçimleri süreç ve sonuçları itibarıyla değerlendirildiğinde çalışmanın başında da ifade edildiği üzere hayatiyet atfedilmesi dolayısıyla gergin bir seçim süreci olarak gerçekleşmiştir. Muhalefetin ve iktidarın birbirini terörle işbirliği içerisinde olmakla itham etmesi, asrın felaketi olarak nitelendirilen depremle ortaya çıkardığı yıkım ve maliyet, farklı toplumsal kesimlerin talep ve beklentilerine yönelik vaat yarışı seçim sürecinde tansiyonu düşürmemiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Cumhur İttifakı, iktidar olmanın avantajı, karizmatik liderlik özelliği ve iktidar tecrübesi ile cumhurbaşkanlığı seçimlerini tekrar kazanmıştır. Muhalefetin özellikle ekonomik içerikli çok sayıda vaadinin seçmen nezdinde bir etki oluşturmadığı ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçmen üzerindeki otoritesinin devam ettiği söylenebilir. Her dönemde seçimlere bir ölüm-kalım mücadelesi verme, hayatiyet kazandırma anlayışının geçerli olmadığı da seçim sonrası ortaya çıkan ya da devam eden siyasal düzenden anlaşılmaktadır. Cumhuriyet dönemi Türk siyasal hayatında yapılan seçimlerin sonuçları üzerinde bazen konjonktür, bazen ekonomi bazen de karizmatik liderlikle ortaya çıkan durumun etkili olduğu ifade edilebilir.

Kaynakça

- Gündoğmuş, B. (2021). “M. Duverger’in Parti İttifakları Teorisi Işığında Türkiye’de Cumbur ve Millet İttifakına Yönelik Bir Değerlendirme”, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 27, Haziran, s.28-41.
- Kurt H. (2013). *Adalet Partisi*, Siyasal Partiler, Edt.Turgay Uzun, Ankara: Orion Kitabevi, ss.219-237.
- Mutlusu A. F. (2013). *Anavatan Partisi*, Siyasal Partiler, Edt.Turgay Uzun, Ankara: Orion Kitabevi, ss.379-395.
- Özkan, N. (2014) *Seçim Kazandıran Kampanyalar*, İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Poyraz, F. (2013). *Milli Nizam Partisinden AK Partiye*, Siyasal Partiler, Edt.Turgay Uzun, Ankara: Orion Kitabevi, ss.313-343.
- Tokgöz, O. (2010), Seçimler, Siyasal Reklamlar ve Siyasal İletişim, Ankara: İmge Kitabevi.

İnternet Kaynakları

- Cumhuriyet Gazetesi (2023, Mart 15) Sosyalist Güç Birliği İttifakı hangi partilerden oluşuyor? Sosyalist Güç Birliği’nin cumhurbaşkanı adayı kim?<https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/sosyalist-guc-birligi-ittifaki-hangi-partilerden-olusuyor-sosyalist-guc-birliginin-cumhurbaskani-adayi-kim-2061399>
- CNN Türk (2023, Mayıs 22) Sinan Oğan kararını açıkladı! Sinan Oğan’ın destek vereceği aday kim? <https://www.cnnturk.com/turkiye/sinan-ogan-kararini-ne-zaman-saat-kacta-aciklayacak-sinan-oganın-destek-verecegi-adaya-5-sarti>
- Deva Partisi. (2022, Şubat 28) Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem<https://cdn.devapartisi.org/guclendirilmis-parlamenter-sistem/Guclendirilmis-Parlamenter-Sistem-Mutabakat-Metni.pdf>
- INDEPENDENT Türkçe. (2021, Eylül 22) CHP’den “Deva ve Gelecek Partisi Millet İttifakı’na katılacak mı?” sorusuna yanıt: Önümüzdeki gün ve aylarda netleşir. <https://www.indyturk.com/node/414911/siyaset/chpden-deva-ve-gelecek-partisi-millet-i-CC%87ttifak%C4%B1na-kat%C4%B1lacak-m%C4%B1-sorusuna-yan%C4%B1t>
- Karar Gazetesi (2023, Nisan 8) Emek ve Özgürlük İttifakı, mutabakatı açıkladı: Yeşil Sol Parti 81 ilde, TİP 49 ilde seçime giriyor. <https://www.karar.com/guncel-haberler/son-dakika-emek-ve-ozgurluk-ittifaki-mutabakati-acikladi-yesil-sol-1741154>
- NTV (2023, Nisan 8) 2023 seçimleri oy pusulası sıralaması: Hangi parti, kaçınıcı sırada? <https://www.ntv.com.tr/turkiye/2023-secimleri-oy-pusulası-sıralaması-hangi-parti-kacınıcı-sırada,GT3uX8ecu021To2RLV5Haw>

Sözcü Gazetesi. (2018, Mayıs 5) Millet ittifakı resmen kuruldu... İşte detaylar, <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/millet-ittifaki-resmen-kuruldu-iste-detaylar-2389681/>

TBMM, (2023, Mayıs) 28.Dönem Milletvekilleri Sandalye Dağılımı, <https://www.tbmm.gov.tr/sandalyedagilimi>.

Vatan Gazetesi (2023, Mayıs 22) Ata ittifakı nedir, kimlerdir? Ata ittifakı partileri ve ata ittifakı adayı! <https://www.gazetevatan.com/galeri/ata-ittifaki-nedir-kimler-var-ata-ittifak-partileri-ve-ata-ittifaki-adayi-2088986/1>

Yenişafak Gazetesi. (2023, Nisan 6) 2023 seçiminde hangi parti kiminle ittifak yapıyor?, <https://www.yenisafak.com/hangi-parti-hangi-ittifakta-yer-aliyor-cumhur-ittifaki-millet-yesil-sol-parti-ittifaki-ata-ittifakin-da-olan-partiler-listesi-h-4520330>

YSK (2023, Mayıs 19) Yurt İçi, Yurt Dışı Ve Gümrük Sandıkları Dahil Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonucu <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023/KesinSecimSonuclari/2023CB-TumSecimSonucu.pdf>

YSK (2023, Mayıs 28) Yurt İçi, Yurt Dışı Ve Gümrük Sandıkları Dahil Cumhurbaşkanlığı Seçim Sonucu <https://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/14Mayis2023/KesinSecimSonuclari/2023CB-TumSecimSonucuIkinciTur.pdf>

<https://x.com/RT Erdogan>

<https://x.com/kilicdaroglu>

<https://x.com/vekilince>

<https://x.com/DrSinanOgan>